

NYCKELPOSTEN

2 - 1991

FÖRENINGEN NYCKELHARPAN

NYCKELPOSTEN 2/91

Upplaga 600 exemplar.

Medlemsblad för Föreningen Nyckelharpan
Utkommer med 3 nr per år. Medlems- / årsavgift:
65:-/år för endast Nyckelposten resp 80:-/år för
fullt medlemskap. PG nr 491 82 94-2.

REDAKTION:

Sven Nordin

Laduvägen 16, 142 33 Trångsund

tel. hem 08-771 24 77, arb 08-707 46 72, mobiltelefon 010-18 08 42

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE :

Christer Kvarne, ordförande

Götgatan 107A, 116 62 Stockholm tel 08-41 25 12

Bertil Wettersten, kassör

Dubbelvägen 12, 137 57 Västerhaninge tel 0750-31 265

Övriga ordinarie styrelsemedlemmar:

Eivor Erkas, sekr. Kierstin Enström, ledamot. Bertil Svensk, ledamot.

Suppleanter: Claes Yngve och Ulla Brandt.

Föreningen Nyckelharpan och Nyckelposten
ber att få hälsa alla nya medlemmar hjärtligt
välkomna i föreningen!

Omslagsbilden föreställer:

August Bohlin, Harbo sn
Uppland (1877-1949).

Teckning: Mattias Wirf, Boxholm

Nog är det konstigt; som liten parvel, när redaktören gick i folkskolan; hade han botten betyg i sång/musik och svenska. Nu är han nyckelharpspelare och redaktör. Världen är bra konstig. Jag nämner detta som en (bort)förklaring av de stavfel som dyker upp i Nyckelposten då och då. Det tycks vara stört omöjligt att få bort detta fenomen. Jag kommer ihåg hurusom jag fick sitta kvar efter skolans slut och skriva "lamm, damm" på svarta tavlan tills den blev alldeles fullskriven! Och sådant kan sätta sina spår, var så säker... För att inte tala om att stå ensam framme vid katedern och sjunga inför hela klassen, detta som musikprov! Det kan ju få en att t o m sluta spela nyckelharpa! (hi hi). Jag hoppas Ni käre läsare har överseende med de små stavfelen. Rättelser införs endast för de ord som kan missförstås eller som artikelförfattaren vill ha rättat. Alltså i förra numret: sid 3, spalt 2, rad 12, vår kassör heter Wettersten INTE Wettwrsten. Sid 23 första spalten rad 1 skall stå förstärkare, inte förstärkningar. Nog om detta.

Bidragsflödet denna gång har varit skapligt (med skapligt menas mer än 0 st bidrag). 7 st bidrag till artiklar, 7 st bidrag till "loggo tävlingen". Som redaktör känns det fint att ha "respons" från läsekretsen. MEN vi är nästan 500 aktiva medlemmar, nog borde det väl vara mer än 1% som törs (?)skriva.

Beträffande innehållet i Nyckelposten så försöker redaktören att hålla en "bred stil". Med detta menas att alla

skall ha glädje av tidningen (och vilja skriva till den). Adel, präster, borgare och bönder. Samtidigt som det förekommer artiklar av hög teknisk standard, byggteknik, akustikteori etc, så måste utrymme också finnas för de som bara tycker det är roligt att spela. Så artiklar av typen: "... jag spelade i ICA affär'n i söndags, då blev moster så glad (för hon jobbar där) ..." är också välkomna.

SKRIV MYCKET OCH GÄRNA TILL NYCKELPOSTEN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Sidan 3 ..	Redaktören har ordet
Sidan 4 ..	Rimbostämman
Sidan 5 ..	Rimbostämman + Intonering
Sidan 6 ..	Musikforskning
Sidan 7 ..	Österbystämman
Sidan 8 ..	Österbystämman
Sidan 9 ..	Nisses Harphörna
Sidan 10 ..	Maskintips
Sidan 11 ..	Maskintips
Sidan 12 ..	Maskintips
Sidan 13 ..	Kurt Flintberg "slutet"
Sidan 14 ..	Gamla nummer
Sidan 15 ..	Saxat + Stockholms folkmusik- dagar
Sidan 16 ..	Insändare
Sidan 17 ..	Låtkurs + "Värsting"
Sidan 18 ..	Småplock
Sidan 19 ..	Småplock
Sidan 20 ..	Insändare
Sidan 21 ..	Eric Sahlströms minnesfond
Sidan 22 ..	Berras byggtips
Sidan 23 ..	Boktips + Ceylon Wahlinstipendiat
Sidan 24 ..	Bertil Svensk's bildsida 1
Sidan 25 ..	Bertil Svensk's bildsida 2
Sidan 26 ..	Lyssnat på + boktipssvar
Sidan 27 ..	Spel opp du Jonas-Anton
Sidan 28 ..	Loggotävlingen
Sidan 29 ..	Loggotävlingen
Sidan 30 ..	Kurs i England + sälgpipa
Sidan 31 ..	Kontaktsvårighet + Järfälla
Sidan 32 ..	Ingemar Aronsson i regnet

Nästa manusstopp
14:e Okt -91

Spelmansstämma i Rimbo, Uppland, den 1 juni 1991.

Bilfärden går genom Rimbo upp åt vänster från vägen mot Norrtälje. Solen skiner över det vackra landskapet och jag kommer just att tänka på visan om ... *Rimbo flickor, di e så rala di går te körka me lånta schalar ...*

Spelmansstämman med start år 1976 hålls som vanligt här på Tolvmansgården. Gården är från 1600-talet och namnet kommer av att gården varit bostad för tolvmän, dvs en av tolv män i ett tingslag. Spelmansstämmans deltagare hälsas välkomna uppe på tunet där alla samlas. Inmarschen sker kl 13.15 med fanor och till Mungalåten taktfast spelat av ett 30-tal spelmän. Spelmännen tågar fram till den iordningställda platsen för scen och mikrofoner framför de öppna logdörrarna på ladugårdsbyggnaden. Nedanför har man har placerat bänkarna för publiken. Konferencier är Birgitta Karlsson.

Allspelet med Lars Winnersjö som ledare startar upp med Tierpspolskan. Den hinner man med men så kommer en regnskur. Alla flyttar in på logen och där fortsätter allspelet med Schottis efter Styfberg. Spelmännen står nu på den nya scenen. Två små barn en pojke och en flicka står framför dem och spelar ihärdigt på sina miniatyrfioler. Publiken, uppskattningsvis 30 stycken, sitter bänkade på andra sidan om loggolvet. Nästa låt blir Örbyhuspolskan. Musikinstrumenten som representeras här i allspelet är fioler, nyckelharpor, munspel, gitarr, tvärflöjt och dragspel. Ett tiotal personer är dräktklädda med häverödräkten som den mest företrädda. De två barnen gnider med sina stråkar där de står framför de vuxna och försöker följa efter deras spel. Pojken stampar rejält i golvet, nästan i takt. Låten som följer härnäst blir en vals den sk A-moll valsen efter Byss-Kalle. Han var strömmingsfiskare från Älvkarleby enligt utsago från allspelsledaren. Det uppstår svaj i takten för allspelslaget men det hela reder upp sig i 2:a repris. Slutlåten för allspelsgruppen blir Viksta-Lasses berömda Vendelpolska. Stråken hamnar nu under strängarna på den lilla pojkens fiol, såg såg. Han tittar hjälpsökande upp mot sin mamma som också spelar fiol.

Sjuhundra spelmanslag, en grupp på elva personer spelar sedan tre låtar på fiol i det fortsatta scenframträdandet. Så blir det ett regnuppehåll. Alla går

ut på backen nedanför ladan och där står Sven-Olof Sundell med spelkamraterna Barbro Andersson, Gunnar och Kristina Persson. De framför akustiskt tre låtar på nyckelharpor. Vidare i programmet. Sven Nordin spelar på sin nyckelharpa och sitt munspel i sann harmoni låten, Lomjansguten. Efter byte av munspel i munspelshållaren kommer, berättar Sven i traditionell spelmanshistoriestil; att egentligen hette Byss-Kalle, Buss-Kalle och eftersom han var busschaufför måste han spela munspel. Han passade då på att komponera en låt i takt med vindrutetorkarens svängande rörelser, en slängpolska som sedermera fick benämningen nr. 41. -Det här med att lära sig spela de båda instrumenten tillsammans var svårt, tyckte Sven och demonstrerade detta genom att visa; blåsa ut, stråke ner; suga in, stråke upp. Således var proceduren inte helt utan problem. Men i vilket fall som helst avslutar han sitt program med ännu en Byss-Kalle polska i G-dur.

Därefter i scenframträdandet kommer Birger Björnestedt och Veronika elev vid Väddö musikskola. De spelar finstämt två finska låtar på fiol respektive nyckelharpa. Birger fortsätter på klarinett med, Vallåt från Ärentuna;

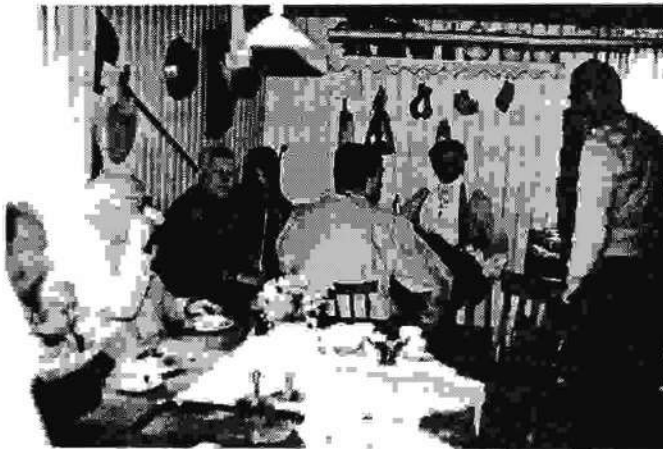

-För att eventuellt locka fram någon ko, som han uttryckte det. Mörka moln tornar upp sig i bakgrunden ovanför ladugårdstaket alltunder Birger spelar Vårvindar friska leka och viska, en nog så dramatisk kuliss till slutlåten. Alla flyttar inomhus igen, detta är verkligen en aktiv spelmansstämma för både publik och aktörer, in, ut och så in igen. Så fortsätter scenspelet inne på logen med nästa spelmanslag Raj-Raj närmare bestämt. En grupp på 8 personer med en sättning på nyckelharpa, fiol, gitarr och tvärflöjt. De spelar en vals från Väddö, en polkett från Västergötland

och slutligen en polska tillägnad första barnbarnet till en av spelmännen i laget.

Scenspelet fortsätter vidare men nu skulle det smaka gott med en kaffepaus för min del så jag drar mig bortåt mangårdsbyggnaden. Där serveras det kaffe med dopp ombesörjt av tre glada och flitiga damer från Sjuhundra hembygdsförening. Buskspelen är i full gång i parstugans kök och kammare. Vinstdragningen på lotteriet har just gått av stapeln och högsta vinsten, en stor fruktkorg med massor av godis, har tillfallit Bertil Persson, känd för sitt nyckelharpsbygge. Vädret växlar hela tiden, ibland skiner solen ibland kommer ett ösregn. Det känns skönt att sitta i den goda stugvärmén och dricka kaffe och lyssna till alla låtar spelade av kunniga spelmän, i en härlig traditionell folkmusik på fiol, nyckelharpa och dragspel.

Sjuhundra hembygdsförenings medlemmar har verkligen lyckats skapa en trevnad och hemkänsla genom att bevara och vårda sin hembygdsgård, Tolvmansgården. En gammal gård med sin fyrhundraåriga gårdsbebyggelse bestående av mangårdsbyggnad, ladugård, lider, jordkällare, linbastu och smedja vacker beläget på en höjd i Liesta by strax intill kyrkan. Det är väl besörjt för besökare till de olika evenemangen. En stor parkeringsplats är iordningställd, likaså finns det gott om utrymmen såväl utomhus som inomhus i ladan och i det med stolar och bord inredda lidret. Med den välkända Ödetorpsvalsen av Eric Sahlström klingande i mitt sinne ställer jag och min spelman vår färd hemåt efter en dag på spelmansstämma i Rimbo, en mysig stämma mycket väl värd ett besök. Lagg detta på minnet till nästa år!

Ann-Mari

Nedanstående artiklar är hämtade ur "Svensk tidskrift för musikkforskning". Det nämns om intonering! Redaktionen hoppas kunna återkomma med den nämnda rapporten...

Intonation

Under året har samarbetet mellan Friberg, Frydén och Sundberg fortsatt inom projektet syntetiskt musicerande. De huvudsakliga ansträngningarna har ägnats åt att förbättra reglerna för intonation i flerstämmig musik, men vi har också experimenterat med kommaering, d.v.s. hur man signalerar uppdelningen av en melodi i fraser.

Hösten 1987 utarbetades den första versionen för intonation som sedan provades i lyssnartest, där det visade sig att yrkesmusikerna föredrog liksvävande temperatur framför vårt recept. Efter som många undersökningar visar att man ej intonerar liksvävande om instrumentet medger annat, har vi fortsatt vårt arbete att försöka hitta en intonation som fungerar bättre än den liksvävande temperaturen.

Huvuddragen i vårt recept bygger på två olika principer för intonation, i flerstämmig musik: melodisk och harmonisk. Melodisk intonation gäller för korta toner och för ansatsen på långa toner. Den utgår från melodins krav, d.v.s. intervallen mellan tonerna i en melodi och tar ingen hänsyn till de andra stämmorna. Harmonisk intonation, å andra sidan, tillämpas för den uthållna delen av långa toner. Den strävar efter att göra ackorden konsonanta och svävningss fria. Reglerna för melodisk och harmonisk kombineras så att varje ton påbörjas med melodisk intonation. Om det sedan är en lång ton och om övriga stämmor också har långa toner så ändras intonationen sakta till harmonisk intonation.

Intonationen är en känslig sak att justera. Liksvävande temperatur accepteras vanligen i de flesta musikstycken; den är inte fantastisk bra, men en väl fungerande kompromiss. Så snart man avviker från liksvävande temperatur blir det mycket viktigt att de avvikelser man gör är precis de rätta för alla toner i musikstycket. Om bara en ton blir felbehandlad, så föredrar oftast en lyssnare den liksvävande versionen. Vi har samma huvudlinjer som tidigare, men har ändrat många detaljer. Samlingen av regler ger nu en bättre intonation som låter bättre än den liksvävande temperaturen. Vi avser att pröva reglerna i fler test, i vilka musiker får lyssna till olika intonationsversioner av flerstämmiga stycken.

Dans och musik

Ett samarbete har inletts mellan Friberg, Stiftelsen för Elektroakustisk musik i Sverige (ems), och Danshögskolan. Projektet avser att beskriva och sammanföra rörelser och gester inom dans och musik. Som ett led i detta projekt pågår nu arbetet med att sammankoppla vårt system av regler för musikaliskt utförande (programmet rulle på Macintosh) med musik skapad på andra datorer och en datoriserad beskrivning av dansrörelser. Detta sker med det nyligen standardiserade dataformatet midi-files. Försök pågår samtidigt med utökning av rullens regler, så att enskilda toner kan bytas ut mot en grupp av mycket korta toner, så kallade kluster eller moln.

Tal och musik

Arbetet med jämförande studier av regler för tal och musik, som rapporterades förra året, har slutförts. Det har skett i samarbete med Björn Granström och Rolf Carlsson, båda på institutionens talsyntesgrupp, samt Frydén, Sundberg och Friberg.

Likheter hittades i det gemensamma behovet av att betona oväntade och viktiga element samt av att indikera strukturen. Det fanns även likheter i sättet att göra detta på, nämligen genom förlängning av stavelser respektive toner. Ett exempel på detta är fraser, som markeras genom förlängning av sista stavelsen respektive tonen. Denna förlängning är så viktig i t.ex. svenska och engelska att om den saknas så uppfattas frasen som förkortad i stället.

Resultaten framlades av Sundberg på en konferens på IRCAM i Paris i mars.

Violin

Fiolbyggarens problem

Fiolbyggaren väljer sina träämnen med stor omsorg och arbetar dem sedan till önskad form, för att få lock och botten med vissa akustiska egenskaper. Jansson har nu i samarbete med lektorerna Nils-Erik Molin och Lars-Erik Lindgren vid Högskolan i Luleå och den polske violinbyggaren Jakub Niewczyk slutfört de experimentella och numeriska undersökningarna av relationerna mellan lockens materialegenskaper, form, resonansfrekvenser och nodlinjer som påbörjades under 1985. Undersökningarna visar att den femte resonansen, den s.k. ringmoden, är den mest informativa och att denna ger ett mått på styvheten i centrum av plattan relativt under- och överdel. Vidare har Jansson sammanställt riktlinjer för avstämning av fiollock utgående från undersökningarna. Där visas bland annat att perfekt akustisk kopiering knappast är möjlig utan ett precisionsbetonat hantverksarbete kombinerat med akustiska mätningar. De mer fysikaliskt-tekniska

delarna har publicerats (Molin et al) och de mer fiolnära experimentella undersökningarna har sammanförts i två rapporter, varav den första redan publicerats (Jansson et al).

Fiolens funktion

Den första etappen med den förenklade fiolmodellen som introducerades i förra årsrapporten har nu i stort genomförts och en rapport har inskickats för publicering (Jansson och Niewczyk). Modellen består av ett lock utan f-hål, sarg och botten. Med fysikaliska experiment har Jansson i samarbete med den yngre brodern Niewczyk, Benedykt, visat att trots stora variationer i resonansfrekvenser och tjocklekar i det fria locket och botten varierar resonansfrekvenserna endast litet i fiolkroppen.

För att befästa våra funna resultat och lägga en fast grund för detaljerade numeriska experiment genomfördes en serie optiska mätningar. Jansson tillbringade tre dagar med intensivt experimenterande tillsammans med Nils-Erik Molin på avdelningen för maskinteknik på Högskolan i Luleå. För experimenten under hösten användes två interferometrar, dels Vibravisionen utlånad från Institutet för Optisk Forskning, dels en interferometer med dubbelpuls-laser. Vibravisionen gav synliga bilder av vibrationerna på en TV-skärm och med dubbelpulsinterferometern kunde fiolen och dess vibrationer avfotograferas. De korta och ljusstarka dubbelpulsarna (flera megajoule) gjorde att undersökningsobjektet inte behövde hållas särskilt stadigt.

Två experimentserier genomfördes med den nya dubbelpulstekniken. Först uppmättes några särskilt intressanta resonanser för vår käre trojänare, experimentfiolen HS7 1. De tidigare optiskt uppmätta resonanserna återfanns och bekräftade att de optiska mätningarna ger delvis motsägelsefulla resultat jämfört med de modalanalysmätningar som nu är så populära. Vår slutsats är att i komplicerade fall som fiolen, så krävs en direkt kontroll att mätresultaten är rimliga. Detta kan enkelt erhållas med vår optiska metod, medan en "black box" metod som digital modalanalys kan ge felaktiga resultat utan enkel möjlighet till kontroll. Vidare bekräftades att den förenklade fiolmodellen utgjorde en god approximation av den kompletta fiolkroppen. Slutligen studerades en pulsexciterad ljudvågs utbredning över ett lock och botten. Härvid befanns att högfrekventa komponenter nådde kanterna tidigare än lågfrekventa och att ljudvågorna nådde långsidorna ungefär samtidigt som kortsidorna. Detta är möjligen något önskvärt och förmodligen inte bara ett lustigt sammanträffande. En rapport har sammanställts och antagits för publicering.

fortsättning nästa nummer.

Rapport från Nyckelharpstämman i Osterbybruk, 16 juni 1991, den 17:e i ordningen.

Enligt tradition inleds stämman med gudstjänst och spelmannsmusik klockan 11 i Brukskyrkan. Under tiden spelas det också i parken framför herrgården och publiken strömmar till. Solen skiner från en klarblå himmel med vitgrå molntussar. Svalorna svävar lätt över våra huvuden. Man hör välkända låtar ifrån buskspelet med ett 20-tal nyckelharpspelande och fiolspelande buskspelmän som står alldeles bakom bänkräderna mellan parkens pampiga lindalléer. Ett hundratal personer sitter redan på plats och applåderar ivrigt efter varje låt. Instrumentlådor ligger överallt, någon spelman stämmer sin harpa vid sidan om. Här och var ser man dräktklädda stämmodeltagare vilket ger en kulturell prägel åt denna genuina herrgårdsmiljö.

Samling skedde klockan 12.30 nere vid Osterbyskolan för sedvanligt spelmanståg genom bruket. Och nu kommer spelmännen upp på scenen framför herrgårdsbyggnaden, med fanborg i täten och första gruppen spelmän under taktfast stråkleddning av Hans Gille till tonerna från Brännvinslåten eller Brudmarsch som den också kallas. Scenen fylls på allteftersom med nästa grupp som leds av Gunnar Persson, tredje gruppen har Leif Alpsjö som ledare, fjärde gruppen Sven-Olof Sundell och femte gruppen Håkan Wallin. Inalles 400 spelmän står nu beredda att delta i allspelet ledd av Hans Gille som just har klättrat upp på, det dagen till ära ditställda och lövförsedda, podiet framför alla spelmännen. -Världsrekord i deltagarantal för en nyckelharporkester, tycker Kenneth "BOA" Eriksson, dagens programledare.

Därefter följer allspelet med repertoar på österbylåtar efter Justus Gille och Viktor Vikman; Harpar-Klas gånglåt, Boda-Mattes polska, Vagnshusar'n eller Vagnshusvals 1 som alltid inledde midsommardansen i vagnshuset, Vagnshus schottis. Sedan kommer en låt utrikes ifrån, från Tobo, nämligen Tobogubben en av Eric Sahlströms berömda låtar. Som avslutning på allspelet uppmanar BOA spelmännen att klappa med stråkarna på instrumenten och publiken svarar med att applådera tillbaka. Scenframträdandet fortsätter med Vendels spelmanlag ledd av Sture Sahlström och som på repertoaren har valt att spela; Polska från Vendel, Vals efter far och Styfbergs polska. Nästa grupp spelmän består av Hans Gille, Lena Höög och Kurt Södergren, de spelar; Katten och Missen, -vem är

den där Missen? -fråga fruntimren dom brukar veta, tycker Hasse. -Förslagsvis kanske miss, fröken alltså. Gruppen avslutar sitt framträdande med en Byss-Kallepolska som de kallar Skärbergs polska, efter David Skärberg som bodde i Gårdskär.

Tre flickor från Vendel och Alunda spelar på fiol, en flerstämmig hälsingepolska, en gånglåt från Hälsingland och så en polska Midsommardröm efter Otöjs-Kajsa Andersson. Vidare i programmet kommer JAURAM-Valga, en folkmusikorkester från Estland, Orkestern, med inalles 8 personer, har en sättning på fiol, dragspel, klarinett, bas, cittra och jaurum, ett 300 årigt instrument, bestående av en båge ca 1.5 meter hög, bågen är försedd med en sträng på vilken ett antal klockor finns påträdda, ljudet bildas genom att en käpp förs mot strängen och takten markerar man genom att stöta bågen mot marken. Folkmusikorkestern spelar tre låtar med estniskt klingande namn; en vals, en schottis som handlar om ett gökur och en Fotpolka. Solen har gått i moln och ett hotande regnmoln seglar upp i förgrunden. Men så är det dags för utdelning av stipendium ur Ceylon och Albin Wallin fonden. Stipendiet har i år tillfallit Torbjörn Näsborn, Umeå, för hans konstnärliga, personliga och levande tolkning av folkmusiktraditionen i norra Uppland. Torbjörn är verksam musikanter i Symfonietta i Umeå. Han väljer med förkärlek uppspelningsslåten, en polska till Vik efter Viksta-Lasse, hans läromästare.

Vendelkråkorna dvs Cajsa och Annika Ekstav samt Birgitta Widlund sjunger 3 visor en visa från Hälsingland -man ska inte vänta med att dansa spela och sjunga för då kan du dö, en visa som handlar om -Mats tycker om brännvin, en kärleksvisa från Småland. De avslutar med att på nyckelharpor och fiol spela Masbopolketten i tradition efter Anders Sahlström. Så äntligen får vi reda på resultatet från nyckelharp-bedömningen. Sture Sahlström och Esbjörn Hogmark stiger fram på scenen och meddelar att Bertil Persson har erhållit högsta poäng för sitt nyckelharpsbygge. Enligt juryn och som Sture förmedlar det är harpan lättspelad, har bra ton och det går lätt att ta fram melodin på den. Därefter spelar Sture Vendelpolskan så att vi får höra hur fint den låter.

Nästa framträdande på scenen blir Leif Alpsjö och deltagarna på spelmanskursen som pågått här i Österbybruk mellan den 10-14 juni och för vilken han varit kursledare. Kursen bestod av ett 50-tal elever varav de flesta kommer från mellansverige men några också långväga ifrån som exempelvis Tyskland, England och Amerika.

Nu börjar det regna precis när Älvkarleby folkdanslag dansar in på gräsplanen nedanför scenen. Synd att den fina stämningen blir avbruten så här men spelmansstämmornas värsta fiende är ju en gång för alla vårt svenska klimat. Scenframträdandet fortsätter och övergår sedan till att bli ett slags mer intimt scenbuskspel. Mikrofonerna placeras under de bladtäta lindarna i allén och publiken med paraplyer sitter kvar i bänkraderna, vänd åt sidan. Det serveras kaffe, bröd och smörgåsar till mycket buskspel och mygg under den uppspända pressningen över serveringen vid sidan av huvudbyggnaden och vagnslidret. Här har man också försäljning av grammofonskivor, tröjor, ritningar, vykort, glass och godis. I köket säljs mat för den hungrige.

Enligt tradition finns det också ett lotteri med högsta vinsten, en nyckelharpa byggd av Sture Sahlström.

Men så något om nyckelharputställningen som varit öppen under dagen mellan klockan 10-16. 45 nyckelharpor lämnades in för bedömning och utställning, dagen innan. I juryn för bedömningen var: Sture Sahlström, Lars Bäckström, Kurt Södergren, Hans Gille, Esbjörn Hogmark och Gunnar Ahlbäck. Vad man som besökare på utställningen och beundrare av alla nyckelharpbyggen kan konstatera är att inga konstiga harpformer eller utsmyckningar förekommer utan harporna uppvisar ett helt traditionellt bygge. Slutligen kommer här en avskrift på listan över den sammanställda poängbedömningen, 5-1, för de 45 nyckelharporna:

TONKVALITET		SPELTEKNISK FUNKTION	
5	1	5	3
4	9 (4+=1)	4	16
3	19	3	17
2	13	2	8
1	2	1	1

BYGGUTFÖRANDE INSTRUMENTALT		BYGGUTFÖRANDE HANTVERKSMÄSSIGT	
5	3	5	
4	8	4	6
3	22	3	30
2	11	2	8
1	1	1	1

Nyckelharpstämman avslutas traditionsenligt med konsert i Brukskyrkan klockan 17 på eftermiddagen.

Ann-Mari

»Jag önskar jag tagit pianot med mig.»

»Pianot?»

»Ja, jag glömde korkakruven på locket.»

Från Nisse Karlsson har följande bidrag inkommit. Hoppas det blir en vana...

Om vårdsnaden av nyckelharpan. Under min relativt långa tid som harpbyggare har jag kommit i beröring med folk som sköter sina instrument dåligt jag tänker då närmast på dess förvaringsplats. Nyckelharpan består ju kan man säga liksom många andra stränginstrument av trä och lim.

Jag bor i ett 80-tals hus (plasthus brukar jag säga) med plast i väggar, golv och tak och med treglasfönster. För tre år sedan gick eldnigspannan sönder i huset. Under årets varmaste tid juni till september fanns det ingen värme i huset utom ett par små element som sporadiskt användes särskilt under regniga dagar. Trots automatisk ventilation blev det ingen sommarvärme i huset, det var faktiskt kallare inomhus än utomhus. Utan att ta i kan jag säga att nyckelharpor som jag har hängande på innervägg mådde väldigt dåligt och gick inte att spela på trots upprepade stämningar varje dag. Det lät inte vackert när stråken drog över strängarna. Orsaken till det här var alltså för rå luft i huset. Det har fenomenet förekommer också i bostadslägenheter där eldning av rumsvärmen ofta upphör under sommarhalvåret.

För ett par år sedan var jag till en harpbyggare och spelman som klagade på sitt instrument att knavrarna fastnade mot strängarna och inte återgick i viloläge. Jag blev inte förvånad över detta då jag fick se platsen där instrumentet hängde över ett 40-liters fiskeakvarium. Avståndet var ca en meter till den porlande vattenlådan.

Jag har också besökt en annan spelman med nyckelharpor och fioler som har instrumenten förvarade i en trågarderob i ett gediget timmer-

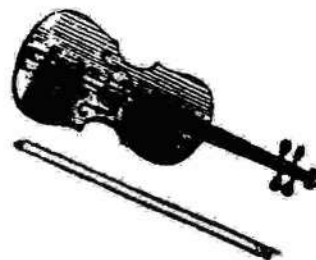
hus jordnära på landet. Där var luften så torr igen så han hade placerat en burk vatten på golvet under instrumenten. Strängarna är som järnvägsrälsen under den kallare och råare årstiden då krymper dom och under den varmare årstiden sträcker dom på sig och blir längre.

Några gränsvärden med de här problemen är jag inte själv kapabel att kunna ge. Men det finns ju luftavfuktare och luftfuktare på marknaden men tyvärr ganska dyra i inköp. Personligen känner jag de här luftproblemen med inandningsluft och att luften känns kladdig efter en stund då man vistas i rummet. Det här känner jag också ibland utomhus. Trevlig sommar önskar Nisse på Singö.

Nisse har också en efterlysning. Är det någon som har noterna på Edwards vals skicka in dessa till Nyckelposten så publicerar vi detta. TACK på förhand.

Edwards vals (Södermanland) spelas ofta på stämmorna runt Stockholm. bl.a. spelas den som allspelslåt på Uttringestämman. Har Nyckelposten möjlighet att utge låten i tryck så att en större krets av spelmän kan få lära sig den. Låten är onekligen populär eftersom den ständigt spelas på dessa stämmor ?

Hört i musikaffären:

- jag skulle vilja köpa en fiol.
- ska det vara någon särskild sort?
- ja en Stradivarius.
- den är väldigt dyr den!
- ja, men har ni ingen begagnad?

Håkan Hardenborg
Uppsala

NÅGRA MASKINER FÖR NYCKELHARPSBYGGARE

Man ska förvisso inte ha någon övertro på vad maskiner och verktyg kan uträtta. Säkert är det så att aldrig så goda maskiner eller verktyg kan hjälpa en klantskalle att bygga en god nyckelharpa. Under långa tider har också nyckelharpsbygge skett med skäligen enkla handverktyg av män som kan hantera yxa och täljkniv. Erik Sahlströms verkstad lär exempelvis ha varit synnerligen enkelt utrustad.

Jag tror emellertid av flera skäl att det kan ha sitt värde att tekniken runt nyckelharpsbygget diskuteras och utvecklas:

1. Det går onekligen fortare att göra många arbetsmoment maskinellt jämfört med för hand. Många gånger kan också precisionen bli bättre.

2. "Lustargumentet" - Maskiner är också enligt min mening intressanta i sig och det är roligt att arbeta med dem, eller annorlunda uttryckt. Varför hålla till godo med enkla gammaldags lösningar när man kan ta till modern teknologi? (Eller än mer vårdlöst och drastiskt uttryckt: Varför göra det enkelt och billigt när det kan göras komplicerat och dyrt?)

3. Ett lite mer allvarligt skäl: Förhoppningsvis ska inte intresset att bygga nyckelharpor dö ut med de som växte upp i med skogsbrynet inom synhåll. Må det också komma en generation byggare som vuxit upp med andra villkor! De som tillbringade sin uppväxt på färdigplanerade lekplatser,

cyklade med plasthjälm på huvudet och alltid omgavs av petsäkra elkontakter. Dessa män och kvinnor kommer aldrig att få samma självklara förhållande till täljkniven som tidigare generationer (kanske till stiletten men det är ett annat problem).

Innehållet i denna artikel grundar sig på inte så mycket erfarenheter från nyckelharpsbygge utan mera på de intryck som jag fått när jag i olika sammanhang provat maskinerna och skrivit om dem i Teknik för Alla. (Teknik för Alla är ju en gammal ärevärdig tidskrift som f n inte på långa vägar har den spridningen som en medarbetare skulle önska. Risken är därför stor att Nyckelpostens läsare är lyckligt ovetande om vad de missar, därför denna artikel).

1: "Kniversättningar"

De flesta av dagens nyckelharpsbyggare är som sagt skickliga att tälja med kniv. Ett alternativ "i tiden" till täljkniven kan vara de moderna elektriska filarna. Två sådana har jag haft tillfälle att prova.

Black & Decker tog härom året fram en elektrisk fil som har alla utsikter att bli en storsäljare. Den är ganska billig, 495:- med fast bandhastighet eller 625:- med variabel. Den är också effektiv och rolig att använda. Utformningen är påhittig där motorhuset också tjänstgör som ett av handtagen. Man håller maskinen med båda händerna så det är lite "motorsågekänsla" över elfilen.

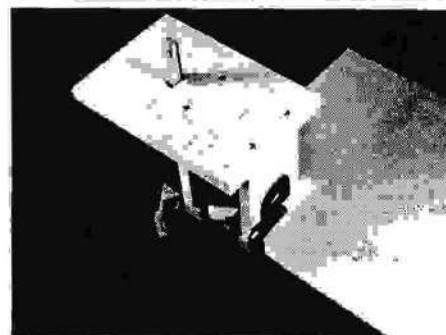
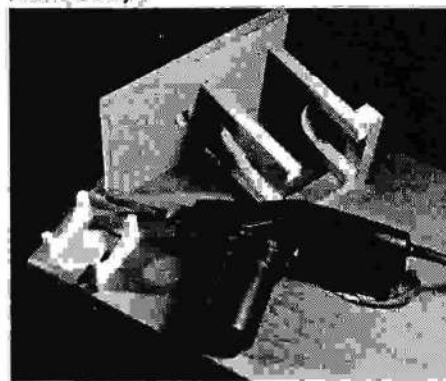
Flera fördelar förtjänar att nämnas: Elfilen har en påse för dammuppsamling. Allt åker inte in, men en hel del damm samlas in i påsen. Vidare går det att lägga den ifrån sig medan bandet fortfarande roterar, bandet hamnar någon cm ovanför bordet så det kommer inte ligga och gnaga i bordet.

En alternativ arm som medger bearbetning av böjda ytor, liksom en arm för smalare, sex mm band, finns att köpa som extra utrustning. Dock har den, enligt gammal dålig Black & Decker-tradition, en något kort sladd 1,80 m, vilket naturligtvis är en nackdel. (En sladd till ett

handverktyg bör vara minst 2,5 m). En annan nackdel är att den väsnas rätt ordentligt.

Det finns tyvärr inget stativ att köpa. Det är synd för många gånger är det svårt att arbeta med filen. Den yta som bearbetas ligger skydd bakom armen. Även med det finkornigaste bandet avverkar elfilen förbluffande effektivt så det är lätt att ta bort för mycket.

Det är emellertid lätt att själv göra en anordning som kan fungera som stativ tillsammans med ett par tvingar. (Inte minst är själva elfilen ett gott verktyg i det arbetet).

Övre bilderna visar hur det ser ut monterat, ett bord med en öppning där filarmen sticker upp. Det går utmärkt att bearbeta små detaljer med god precision då man kan stödja arbetsstycket mot bordet och har god kontroll över arbetsytan.

Filarmen glappar lite, lägger man in ett litet plåtbleck i infästningen så att armen blir helt stum, och om man ställer in filarmens vinkel mot bordet ordentligt, kan man arbeta med mycket god precision.

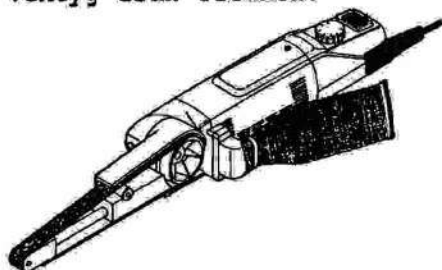
Ska man köpa en elfil med fast eller variabel bandhastighet? Det är naturligtvis en fördel att kunna variera bandhastigheten och kunna anpassa det efter materialet. Man skulle dock önska ett större varvtalsområde, än intervallet 900 - 1400 v/min som den

dyrare modellen erbjuder. Framför allt en väsentligt lägre lägsta bandhastighet. 900 v/min är för högt för att medge någon försiktig "kryp-körning".

Håller man framför allt på med träbearbetning duger den billiga varianten med fast varvtal om 1400 v/min gott. I regel är det full fart som då används. Tänker man syssla mycket med färgborttagning, där färgen blir kladdig vid för stark upphettning, kanske den dyrare varianten med variabel bandhastighet är ett klokt val.

Den andra elektriska filen är ett 12-volts miniatyr-
verktyg från Proxxon.

(Bilden, är hämtad från instruktions-häftet) Det är en tillverkare med ett stort program med verktyg i den högre prisklassen för modellbyggare. Den här provade elfilen är också ett mycket elegant verktyg i en attraktiv färgsättning (grön/gult) och fin finish för 1.665:-. För att kunna köra Proxxons maskiner med variabel bandhastighet krävs en speciell transformator. Flera sådana finns på Proxxons program, en för 480:- rekommenderas av leverantören. Annars kan den köras från ett bilbatteri eller någon annan 12 V strömförsörjning. Bandhastigheten blir då fast.

Till skillnad från Black & Deckers fil knyter den en till "hur en fil ska se ut". Den består av ett handtag, tillika motorhus, och bandmekanismen som sticker ut rakt fram. Elfilen är behaglig att hålla i då den ligger fint i handen och är lagom tung, den väger 600g.

Jämfört med samma fabriks bormaskin, som förefaller ha samma motorhus, har den en jämförelsevis hög ljudnivå. Bormaskinen är en tyst apparat så tydligen är det växelhuset och bandmekanismen fått en slamrig utformning.

Den har också en dammpåse. Några större mängder damm åker emellertid inte in i påsen. Jag tror att fläkten är för svag för att orka med att få in något damm.

En allvarlig invändning är att de band som följer med inte har släta skarvar. De är hop-tejpade, men tejen har böjt sig så på ömse sidor om skarven finns två "bullar". Följden är att det uppstår vibrationer som gör det svårt att arbeta ned den precision som filen i sig medger. Med en plattång kan man delvis bocka till och bearbeta skärtejen så bullarna blir lägre. Riktigt bra blir det inte och man bör kunna kräva mer av en maskin i den här prisklassen. Det finns två grovlekar på banden att välja på, 180 och 240. Det kunde gärna vara fler. 5 st band kostar 113:-

Förhoppningsvis ska tillverkaren kunna komma tillrätta med problem med banden så att denna maskin ska bli det trivsamma verktyg som det egentligen har förutsättningar för. Proxxon säljs av SVENSAB AB Norrängsg. 4 Teknikhuset, 733 38 Sala. tel 0224-540 66

2. "Bandsågssurrogatet"

De flesta nyckelharpbyggare drömmer nog om en bandsåg. För de flesta förblir det en dröm, den tar för stor plats och köpet tar för djupt tag i plånboken. Ett alternativ för många arbeten i ett nyckelharpsbygge kan vara en vanlig elektrisk sticksåg monterad i en bordstillsats.

Med ett sågbord förvandlas en vanlig elektrisk sticksåg till en riktigt användbar "fattigmanssticksåg", naturligtvis inte med den riktiga bandsågens precision och kapacitet. Det räcker inte till för de stora sågningarna i början av bygget där sargen och halsen ska sågas ut, men för de många små bearbetningar i fortsättningen duger det gott. Man kommer undan ganska billigt och det tar inte heller så stor plats när det inte används.

Sticksågen som sådan har emellertid ett par nackdelar som betingas av konstruktionen som sådan. Sågbladets tänder arbetar uppåt mot den yta som man ser. Nästan undantagslöst splitterar de och fläker upp fibrer eller mate-

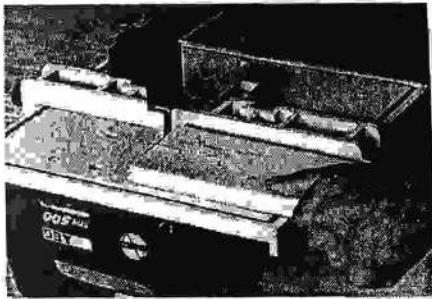
rialet intill sågsnittet. Ibland kan det vara omöjligt att följa en markering då den hela tiden vittrar sönder strax framför sågbladet. (Till en del kan man komma förbi problemet genom att på några maskiner ställa in foten i ett speciellt läge där mellanrummet mellan foten och sågbladet är så litet som möjligt. Några fabriker har speciella splitterskydd av plast som kan klämmas in i foten runt sågbladet).

Monterar man sågen upp och ned i ett bord kommer man helt tillrätta med denna nackdel. Man ser arbetsstycket så att säga från "rätt håll". Sågbladets tänder arbetar sig in i materialet och ställer inte till oreda, så man kan såga med god precision efter en markering/linje. Dessutom går det lättare att bearbeta små arbetsstycken.

(Man ska dock komma ihåg att sicksågen förvandlas, från ett riskabelt verktyg, till ett riktigt farligt när den monteras upp och ner i ett bord. Sågbladet ligger helt öppet och har man otur kan man få svåra och invalidiserande handskador. Det är därför viktigt att man arbetar med lugn och eftertanke, ser till att man står stadigt och har full kontroll över arbetsstycket. Man ska undvika att ha fingrarna nära sågbladet utan i stället ta hjälp av "påpetare" av trälistor, klotsar etc som för arbetsstycket den sista biten mot sågbladet. En separat sk nollspäningsströmbrytare, en särskilt låda med bl a stoppknapp för ca 250:- höjer säkerheten, och kan därför varmt rekommenderas.)

AEG tillverkar en sågbordsstillsats som ägare till sticksågar av andra fabriker kan titta närmare på. Det är inte måttanpassat för AEG.

I stort sett alla fabrikats sticksågar bör kunna monteras in i bordet. När bordet väl har monterats ihop går det också rätt fort att montera i och ur sticksågen. Sticksågen hålls fast av fyra byglar under varsin vingmutter. Bordet är jämförelsevis stort, 300 x 300 mm och har ett parallellanlägg som kan monteras fast på den ledd man vill. Det sätts fast med en tving i en bordskant.

En annan nackdel med sticksågen är att sågbladet är stabiliserat i bara ena änden. Har man otur eller är oskicklig så kan bladet börja vingla så sågsnittet inte blir den raka och rätvinkliga kant på arbetsstycket man tänkt sig. Till AEGs bordstillsats finns ett tillbehör, en s k precisionssågbladsstyrning som i stort kommer tillrätta med denna nackdel. Tillsatsen består av en båge på vilken ett anhäng skruvas som med hjälp av två trissor stabiliserar sågbladets fria ände. Anhäng skruvas som med hjälp av två trissor stabiliserar sågbladets fria ände.

Enligt min mening är AEG sågbord och denna sågbladsstyrning ett mycket intressant och värdefullt tillbehör för alla sticksågsinnehavare. Det är mycket användbart. Med en god sticksåg klyver man snabbt ett stort parti bräder. Också mycket små arbetsstycken såsom nycklarna och andra detaljer i ett nyckelharpbygge bearbetar man med god precision.

Ett stort frågetecken sätter jag dock inför materialvalet, det är troligt att man har kunnat hålla ner tillverkningskostnaderna när man gjort bordet i ett konstfiber/plastmaterial i stället för det vanliga aluminiumgodset. Trots en försiktig och måttfull användning såg mitt exemplar snabbt synnerligen bedagat och slitet ut. Jag har också betänkligheter gentemot den dåliga förankringen av sticksågen bakåt. Sticksågfotens

frankant är hyggligt säkrad med hjälp av en extra liten bygel. Bakåt finns ingenting utöver de ordinarie byglarna som håller sticksågen. Trots att trycket mot den kanten är större - man trycker ju arbetsstycket mot sågen! Det sätter också snabbt sina spår, mycket snart fick mitt sågbord trista märken i öppningens bakkant.

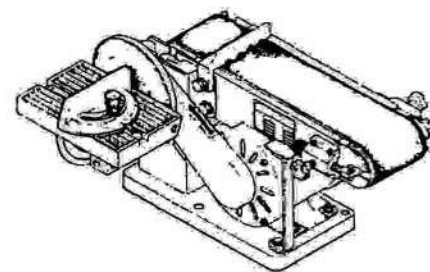
Men det hjälps inte! Trots dessa invändningar så har jag blivit mycket förtjust i detta sågbord och sågbladsstyrningstillsats. Jag rekommenderar alla sticksågsägare att titta på det. Tyvärr är det inte påfallande billigt, bordstillsatsen som har artikelnummer ZT-ST5, kostar 430:- (inkl moms), Precisionstillsatsen med artikelnummer 316-365, 415:- (inkl moms) enligt prislista från februari 1991.

(En artikel där flera sticksågar och ett par andra sågbord provades finns i Teknik för Alla 12/90)

3. Bandslipmaskin

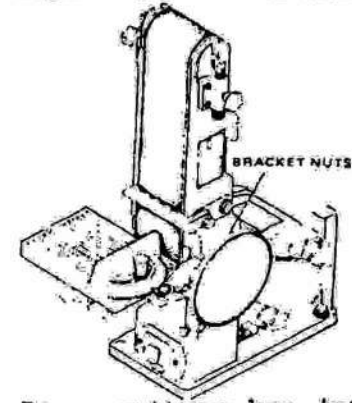
Det finns en typ av liten bandslip som också har en planslipskiva och slipbord. Den är främst avsett för träbearbetning. Maskintypen säljs av flera leverantörer, jag har tittat på den variant som säljs av det kända postorderföretaget (och sedan ett par år också Stockholmsvaruhuset) Clas Ohlson, In-sjön. Katalognummer 40-3057

Bilderna kommer från ett bifogat instruktionshäfte.

Den ger ett mycket rejält och stabilt intryck. Maskinen har en robust gammeldags charm. Det är nästan så att man förväntar sig att motorn ska drivas med ånga. Den är också fullständigt fri från moderna "inställsamma och insmickrade" finesser:

Bandslipen kan, förutom att användas i horisontellt läge också ställas vertikalt på högkant, vilket är mycket bra och värdefullt. Men denna förändring görs inte med hjälp av behändiga ergonomiskt utformade vred eller reglage! Istället ska två muttrar lossas, varav den ena sitter riktigt illa till under en skyddsskåpa för en drivrem!

Dessa muttrar kan inte dras med nycklar med millimetermått utan de har tummått.

Vidare saknas dammuppsugning. Bandslipens kapacitet gör därför att ordentliga damm-mängder samlas runt maskinen efter en kort stunds arbete.

Slipbordets upphängning utgörs av liten "byggsats" av flera element. Det ger stor valfrihet när det gäller placering på maskinen, framför bandslip eller slipskiva. Likaså kan vinkeln väljas inom stort område. Dock är inte denna upphängning av slipbordet inte riktigt i nivå med resten av maskinen. I ett annat sammanhang hade den kanske varit fullt godtagbar, men i detta rejäla sällskap känns den väl vek.

Bandslipens längd överallt är 400 mm, den yta som har stumt underlag är 290 mm lång vilket är tillräckligt för många arbeten. Bandets bredd är 100 mm. Ett stoppanhåll kan skruvas fast tvärs över bandet. Anhänglets läge förkortar dock slipbanan onödigt mycket.

Tre olika slippbandsgrovlekar finns 40, 80 och 120. Pris 35:-st. Bandbytet är enkelt att göra. Slippallriken har 150 mm diameter. Slippappret har självhäftande baksida och finns i sex grovlekar, 40 - 400. De kostar 33:- för 10st, 268:- för 100st.

Kurt Flintberg.

NÅGOT OM
NYCKELHARPAN
OCH DESS BYGGNAD.

BASNING AV LOCKET.

Det finns olika "skolor" skulle man kunna säga, om hur locket bör tillverkas till en nyckelharpa. Enligt ovan kan locket göras ungefär som till en fiol, men andra anser, att s.k. basning är bättre. Före basningen hyvlar eller slipar man locket till en tjocklek av 4 mm. Därefter basar man genom att lägga det i hett vatten tills man kan böja det över en mall. Sedan får det torka fixerat i mallen.

FÄRDIGSTÄLLANDE AV SKROVET.

Man kan nu färdigställa själva skrovet genom att ta upp spåret för strängsadeln. Stränghållarfästet formas enligt ritningen. Strängsadeln tillverkas av lönn eller jakaranda och formas enligt ritningen. Allt göres klart för strängmekaniken hål, spår och skruvplattor m.m. Man kan välja mellan två olika skruvplattor, den ena med gitarmekanik rör samtliga resonanssträngar, den andra med fyra resonanssträngar på stämskruvar av trä. Förstärkningen av skruvplattan tillverkas av något hårt träslag.

YTBEHANDLING.

Detta kan göras på samma sätt som vid fiolbygge.

LEKLÅDAN MED KNAVRARNA.

Ett verkligt precisionsarbete kräver "leken", som tillverkas av t.ex. ek, bok, lönn eller päron, se fig.8!

Den s.k. bänken består av två sidor och ett mellanstycke, som är fastsatta vid en bottenplatta. I den ena sidan och i mellanstycket göres uttag för nycklarna (knavrarna). Placeringen och storleken

framgår av ritningen, se fig.9

De flesta kromatiska nyckelharpor har tre knaverrader, d.v.s. en knaverrad för var och en av de tre spelsträngarna. Den översta raden, även kallad första raden, har de längsta knavrarna, sedan avtar längden med c:a 8 mm i varje rad. Den lek, som vi skall bygga, innehåller 37 knavar. Den första raden innehåller 20 nycklar, andra raden 10 och tredje raden 7 nycklar, se fig.10 !

Hel och halvtoner markerar man ofta genom att nycklarnas ovansida göres svarta på halvtonsknavrarna och ljusa på heltonsknavrarna. Lövens form och deras placering på nycklarna framgår av ritningarna, se fig.11 !

forts nästa sida

STÄMSKRUVAR.

Till stämskruvar väljer man helst ebenholz, och man kan använda stämskruvar för cello. Inpassningen i skruvplattan måste göras konisk.

STALLET.

Stallet tillverkar man av lönn enligt form och mått, som ritningen anger.

LJUDPINNEN.

Ljudpinnen tillverkar man av tät gran med en diameter av 8 mm.

STRÄNGNING.**Strängar:**

- 1.) Första spelsträng (A) pianotråd 0,5 - 0,55 mm.
- 2.) Andra spelsträng (C) cellosträng D
- 3.) Tredje spelsträng (G) cellosträng G
- 4.) Bassträng - (C) cellosträng C
- 5.) Ospunna resonanssträngar, gitarrsträng G
- 6.) Spunna resonanssträngar, gitarrsträng B

Betr. deras placering och stämning se ritning.!

Nyckelharpan strängas med 4 st spelsträngar och 12 resonanssträngar.

STRÅKEN

Som stråke kan en avkortad violinstråke komma till nytta, om man inte själv vill tillverka stängen av riktigt stråkrä - "Fernambukträ"-

I denna korta uppsats om "nyckelharpsbygge" hänvisar jag till ritningar som finns utgivna i handeln såsom:

"Nyckelharpa.... och hur du kan bygga den" Byggbeskrivning: Herold Lundin

"Kromatisk Nyckelharpa" Byggbeskrivning: Lars Bäckström.

Jämte särskild bil. nyckelharpsritning som utarbetats i samråd med Eric Sahlström och Hans Gille. LTS förlag.

Nyckelharpsritning ritad av Nils Hermansson -73 i Uppsala.

"Nyckelharpan" - studier i ett folkligt musikinstrument av Jan Ling.

"Musikthistoriska museets skrifter - 2 Editors Ernst Emsheimer. P.A.Norstedt & Söners Förlag. Sthlm 1967.

"NYCKELHARPPOLKET" om Nyckelharp rörelsen en 1970 talsföreteelse historia och bakgrund, framväxt och utbredning av Gunnar Ahlbäck. LTS förlag-Stockholm 1980.

"AKUSTISKT FIOLBYGGE" - Med gitarrens, nyckelharpans och stråkens akustik av Gunnar Sanborn. Bokförlaget Spektra AB, Halmstad 1983.

"F I O L B Y G G E" - Kortfattad Vägledning För Amatören av Ruth & Kurt Flintberg. Eget Förlag. Tingsryd 1985 och 1990.

Lycka till med bygget!
Kurt Flintberg

SLUT**A
N
N
O
N
S** **KROMATISK NYCKELHARPA**

byggd av Edvin Lager
från Björklinge. 1975.

Omdöme: Ton 4
Funktion: 3
Utförande: 4

Närmare upplysningar:
Tel 063-20 755 Kvällstid

Det har varit storstädning på redaktionen!

Ett antal gamla nummer av Nyckelposten hittades. Det är udda exemplar och vissa är kopior, men fullt ok. Dessa tidningar reas härmed. 10:-/st. Ring till redaktionen! 1-87 8st. 3-87 9st. 2-89 12st. 3-89 4st. 1-90 4st. 2-90 1st. 3-90 4st. 1-90 4st.

Här följer en ungefärlig innehållsförteckning:

1-87: Jan Lings Nyckelharpfilm av Sven Nordin. Äntligen strängar för nyckelharpa. Litteratur och fonogramlista. Några tips om intonering av Gösta Sandström.

3-87: Tips om stämapparat av Sven Nordin. Lilla storvretapolskan av Lisa Lindgren. Per Davidssons polska eft Hasse Gille. Orättvis kritik av den 4-radiga nyckelharpan? av Gunnar Fredelius. Kopplade knavrar och löv av Gunnar Fredelius. Strängar för nyckelharpa "Jerkerspecial". Stallsymetri av Hans Thellberg. Gör din egen stråke av Sture Möllerman. Basharpa av Ingemar Aronsson. Vilken stämning är bäst? av John Olsson.

2-89: Thore Zetterström virutos på silverbasharpa av Gunnar Fredelius. Polska i hälsingestil eft Bertil Persson. Tankar kring byggandet av Curt Jinder. Spelmansporträtt över Birger Ohrwall. Några tankar kring låtarna av Styrbjörn Bergelt

3-89: Nyckelharpa i Afrika av Lena Höög. Berras byggtips om stränghallaren. Om Gåsvikarna av Birger Björnstedt. Intonering av Hans Thellberg. Spelmansporträtt: Sven Tallroth. "Ett gudomligt uppdrag" av Curt Jinder. Arbetsmoment vid nyckelharpsbygge av Anders Hellstrand.

1-90: Tittar ni på knavrarna? av Esbjörn Hogmark. Berras byggtips om ljudpinnen. Om leklådan av Hans Thellberg. Byggtips 2 "gunga för profilerad av sargkanter" av Åke Ahlstrand. Nyckelknippan 10-år. Ett klockstapelbygge ur boken om Hókhuvud. Spelmansporträtt: Enfrid Norrbom av Kurt Magnusson. Bonde och spelman av Rune Lundkvist. Bättre scenframträdande av Sven Nordin.

2-90: Spela nyckelharpa i London av Esbjörn Hogmark. Spelmansporträtt: Jan-Erik Fors Dannemora av Sven Nordin. Kvintcirkeln av Hans Thellberg. Lövens placering av Esbjörn Hogmark. Om Sko-Ella och näcken. Berras byggtips om basbjälken. "Scenen en helig plats" av Sven Nordin. Noter på: Vals från Väddö av Eira Koivumäki och Mörkapolskan av Sven Erik Borgström.

3-90: "Hasse renoverar gammelharpa" av Lena Höög. Noter: Christers Lillpolska av Christer Kvarne. Berras byggtips om symetrisk strängfördelning. Något om nyckelharpans byggnad av Kurt Flintberg. Noter: Lustigbackslåten av Anders Woxberg och Alexanders polska av Ingemar Aronsson.

1-91: Forts. på Kurt Flintbergs artikel. Berras byggtips om stämskruvar. "Nisses pinne" om ljudpinnen av Nils Karlsson. Noter: Klas klarinett av Jacob Lindegård. Spelmansvals av Bengt Karlsson och Ett minne från istiden av Mats Holmgren. "Kromatisk nyckelharpa ca 1850?" av Karl Petter Leffler. Widmarks tabell. Scenframträdande av Sven Norin. Medlemsförteckning. red

fortsättning från sid 12

Har man väl fått maskinen på plats och ställt in slipbordet, så är detta en mycket trevlig maskin att arbeta vid. Visserligen dammar det ordentligt men den avverkar effektivt. Bandslipen är ett mycket användbart och praktiskt verktyg. Efter en tids tillgång till den så begriper man inte hur man tidigare klarat sig utan den. Den kommer till användning vid varje snickeriprojekt man tar sig för, - en list som blev några mm för lång vid kapningen, en träkloss som är några mm för tjock, en sågning som inte blev alldeles rakt allt grejar man med denna maskin!

Bandslipen är en stabil och gedigen historia om 19,5 kilo, som kostar 998:-. Man får alltså ovanligt mycket nyttig maskin för pengarna.

Håkan Hardenborg

STOCKHOLM S FOLKMUSIKDAGAR 8-17 Nov 1991

Hej!

I höst är det återigen dags för Stockholms Folkmusikdagar. 8-17 november kommer förhoppningsvis att fyllas av en mängd folkmusik och dansarrangemang.

Vi hoppas att er förening / organisation också vill stå för något arrangemang, visa upp er verksamhet eller på något annat sätt delta i dagarna. Vi söker även någon förening som skulle vilja arrangera masslogi under en eller bada helgerna för att underlätta för hitresande folkmusik- och dansentusiaster.

En gemensam annonsering av arrangemangen står vi för och vi kan även hjälpa till med viss samordning. Vi planerar ett gemensamt idé och samordningsmöte den 22 september klockan 16.30 på Skeppsholmsgården. Där kan vi få höra om varandras planer inför folkmusikdagarna så boka in kvällen redan nu.

Med hälsningar och förhoppningar om några trevliga Folkmusikdagar

Kajsa Paulsson för RFoD Stockholm

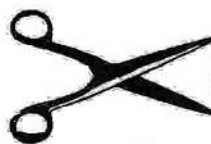
PS: Har ni redan nu planer och ideer om Folkmusikdagarna, hör gärna av er till mig:

Kajsa Paulsson tel. 08-791 46 30
Riksföreningen för Folkmusik och dans Stockholm,
Schönfeldts gränd 1,111 27 Stockholm

Jansson ursäktar sig mitt under en vals och störtar ut, lämnande damen mitt på golvet. Återkommen bjuder han upp henne på nytt.

-Nä, säger hon, jag dansar inte med en kavaljer som bär sej så osjangentilt åt och springer ifrån mej mitt under dansen !

-Bästa fröken, ursäkta mej, men si... de va... De hade vare vinda osjangentilare att ha vare kvar !

Saxat ur Tidningen TONFALLET:

Bort med töntstämpeln från folkmusik!

Jag har växt upp med folkmusik bakom knuten och den är en stor del av mig och mitt liv. Jag är glad och stolt över att känna den. Men det har gjort mig förvånad att upptäcka vilket litet värde den har i många människors ögon, hur stort ovetandet är om vår musik.

Jag har varit ute och spelat och gett kurser i nio år. Under den tiden har jag lärt mig att svensk folkmusik inte är detsamma som svenska folkets musik.

Det märks tydligt på barnen hur främmande den här musiken är för dem. När man ska uppträda för barn hörs många osäkra fnissningar och fördomar som viskas. Som tur är, har de inte lika svårt som vuxna att släppa sina förutfattade meningar. Eftersom många människor i dag har liten eller nästan ingen kontakt med folkmusik, kan de heller inte få en egen uppfattning om den.

Det borde vara massmedias uppgift att ge mer och bättre utrymme för den svenska folkmusiken. Den har inte längre sin funktion som självklar bruksmusik men ett kulturellt värde som vi ska måna om.

Musiken och vi som utövar den förtjänar större respekt än vad vi får från Sveriges Radio och TV. Det är en förlöjligad bild vi får se, när vi över huvud taget får se något. Och journalister som inte verkar ha insett att det är 20 år sedan folkmusiken började söka sig andra vägar än den traditionella. Det finns gott om nyskapande grupper, och det förvånar mig att deras musik fortfarande ofta kallas "vågad" eller "känns ny".

Jag anser att massmedia har ansvaret för den töntstämpel som vår musik har i dag. För den ovana publiken har den en hämmande effekt som i värsta fall smittar av sig på musikerna.

Det grundläggande kunnandet i folkmusik är tradition och låtkänedom, utan det finns inget att utveckla. Låt musiken frodas utan tyckande om rätt och fel! Det här är vår nordiska blues, den blå musiken, som hörs även vid strömavbrott.

THUVA HÄRDELIN
fiolspelman Delsbo

NÅGRA SPELMANSSTÄMMOR DÄR NYCKELHARPOR KAN FÖREKOMMA

Här medtas endast de stämmor som sänt reklam till oss om sin existens.

- 3/8 Musik i folkton i Tensta kyrka nord Uppsala kl. 20.
- 4/8 Lännastämman i Kopenhagen nordöst Uppsala kl. 12.
- 4/8 Vigelsboängsstämman i Masugnsskogen, Valö-Forsmarks hembygdsgård kl. 13. 10 km syd Forsmark, nordnordväst Gimo.
- 4/8 Djulöstmämman, Katrineholm, kl. 14. Uppl. 0150-14766, Henry Alvin.
- 10/8 Spelmansstämma i Jönåker, väst Nyköping. Uppl. 0155-74550, Larz Lordin.
- 10/8 Norrtäljestämman i Roslagsmuseets park kl. 13.
- 10-11 augusti Vis- och folkmusikhelg i Gamla Stan i Eksjö.
- 11/8 Spelmansstämma på Nyköpingshus kl. 13.
- 11/8 Västlandsstämman vid hembygdsgården kl. 13. Nord Tierp.
- 11/8 Järvastämman på Husby gård, nord Spånga kyrka och Tensta i Stockholm. Kl 12.
- 11/8 Rasbo gammelgårdsstämman, Gävsta, nordost Uppsala, börjar kl. 12.30.
- 17/8 Spelmansstämma på Trädgårdstorp, Tullinge, från kl. 12, Uppl. 08-778 50 75, Ulf Bölja.
- 17/8 Spelmansstämma i Älta, Stavsborgsskolan, sydsydost Stockholm, kl 13-23 Uppl. 08-773 41 08. Medv. bl.a. Ole Hjort.
- 18/8 Byss-Kallestämman vid Älvkarleby gammelgård, direkt efter högmässan kl 11.
- 24/8 Uttringestämman. Kl 13 till ?
- 24-25 augusti Kungsängsstämman, nord-
väst Järfälla. Börjar lörd. kl. 12, på söndagen kl 13.
- 25/8 Härledsstämman kl. 12. 15 km. nord Enköping. Vägmrkn. fr. Torstuna k:a.
- 31/8 Grassagårdsstämman i Strängnäs från kl. 13. Uppl. 0152-11271, Rolf Frykmo,
- 1/9 Häveröstämman i Häverödal kl. 13, Mellan Norrtälje och Östhammar.
- 7/9 Sparreholmsträffen, mell. Sörmland. Uppl. 0157-20636, Bernt Olsson.
- 14/9 Stämman i Lästringe Folkets hus, S:a Sörmland, kl. 13. Uppl. 0755-86464.
- 21 -22 september Kulturturnatten i Uppsala. Uppl. 018-16 15 19, Åsa Näs Ahlbom.
- 27 - 29 september Kurs i Byss-Kallelåtar för Ditte Andersson och Olov Johansson i Uppsala. Uppl. 018-37 11 18, Ulla Lindgren.
- 28/9 Peter "Puma" Hedlund och Janne Bergström spelar på restaurant Zum Tiroler i Stockholm på kvällen.
- 5/10 Spelmansstämma i huvudbiblioteket, Sollentuna centrum kl. 14. Arrangör: Edsbacka spelmän m, fl. Du som vill delta i uppspel: ring Kurt Eklund, tel. 08-35 37 15 senast den 6 september. Tel.tid vardagar 14-17.
- 26-27 oktober Uppsalastämman. På lördagen på Tunets fritidsgård, på söndagen på Slottet.
- 23 november Nackastämman.

Om Ni känner till spelmansstämmor som kan vara av intresse, så meddela gärna NYCKELPOSTEN.

Apropå spelmansstämmor, så finns det sådana även utanför de nordiska länderna.

I den fina lilla korsvirkesstaden Lissberg nordost om Frankfurt am Main i Hessen, mellersta Tyskland, äger en borduninstrumentstämma rum i maj varje år. Den är egentligen inte direkt någon öppen stämman utan de flesta har kommit dit på inbjudan eller genom tips av vänner. Man gör alltså inte speciellt mycket reklam för den. Det har fått till följd, att den blir mycket familjär och

nästan alla lär så småningom känna alla. I år, 1991, var undertecknad med på den här stämman tillsammans med spelmän från större delen av Europa samt från Kina. Förutom buskspel så bjuds det på scenspel, dans, sång, konserter och föredrag. Man tog bl.a. upp folkmusikens ställning i Hitlertyskland. Bland instrument dominerade vevliror och säckpipor, men även andra instrument förekom. Trots uselt och kallt väder så var det hög stämning. Givetvis var kvaliteten på framträdandena väldigt skiftande, men även en kanske mindre bra spelgrupp kan ju många gånger få fram en fin stämning i ett öltält - för ett sånt fanns förstås. Vi var bara sju vuxna från Sverige i år, men det betyder inte, att vi var de enda nyckelharporna. I de här kretsarna var inte nyckelharpan ett okänt instrument. Det gick också hyfsat att sälja band med nyckelharpmusik här. Så kunde man också få höra utländska grupper spela svensk musik helt plötsligt. Överhuvudtaget har vi i Sverige så mycket fler låtar att välja på än nere på kontinenten, framför allt när det gäller låtar som kan passa till borduninstrument. Många tyskar menade, att deras folkmusik var mer eller mindre utdöd i stora delar av landet. Mest fanns kvar i gränstrakterna till Tjeckoslovakien och i södra Bayern. Den här stämman äger rum Kristi Himmelfärds-helgen - nästkommande veckoslut årligen. Omgivningarna är vackra med 300 - 400 meter höga, bokskogsklädda berg. Kommunikationerna med Frankfurt är dock dåliga. Söndagar saknas i stort sett förbindelser. Övernattar gör man - om man inte vill spela hela natten förstås - antingen privat eller i tält. Föranmälan är obligatorisk. Vill Du veta mer om den här stämman, så kan Du lämpligast ringa till Per-Ulf Allmo, tel. 08-778 29 73. Per-Ulf är f.ö. expert på borduninstrument. Kunskaper i tyska är inte nödvändiga, de flesta kan engelska, men föredragen hölls dock på tyska. Varför inte möta våren nere i det vackra Hessen 1992 ?

Christer Kvarne

Tack Christer för denna utomordentliga stämmolista och reportaget från Tyskland.

LÅTKURS

Nu gör vi ett nytt försök med **BYSS-KALLE**. I helgen 27-29 september skall vi anordna en kurs med låtar av och efter Byss-Kalle. Låtuflärare blir **Ditte Andersson** och **Peter "Puma" Hedlund** vilka båda kan lära ut låtar på både fiol och nyckelharpa. Jarl Holmström, som de flesta träffat på Byss-Kallestämmorna kommer att kåsera och visa bilder om Byss-Kalle och den tid han levde i. Kursen kommer att hållas i Uppsala. Lokal och avgift har inte fastställts ännu. Upplysningar kan lämnas av Ulla Lindgren likaså kan personliga önskemål lämnas till henne.

Ulla Lindgren Alberga 740 30 Björklinge.
Tel 018 - 37 1 11 8

ANNONS

Nyckelharpa till salu.

Svar till

Anna-Lisa Höjegård
Markegårdsvägen 10 B
734 00 Storvreta

tel: 018- 315 874

- Det är så mycket golvdrag hemma, att om jag lägger munspelet på golvet så spelar det "hör hur västanvinden susar".

SMÅPLOCK

Föreningen Nyckelharpans allspelslåtar, med nummer som hänvisar till Leif Alpsjöes kurshäfte.

- 1:1 Polkett från Lövestabruk
- 1:2 Polska efter Båtsman Däck
- 1:6 Polkett från Lövestabruk
- 1:7 Polska från Västerbotten
- 1:15 Vendelpolskan
- 2:16 Boda Mattes polska
- 2:17 Masbovalsen
- 2:19 Schottis efter Salmakar Kalle
- 2:29 Björklingemarschen
- 3:31 Tobogubben

Olov Johansson Världsmästare på nyckelharpa

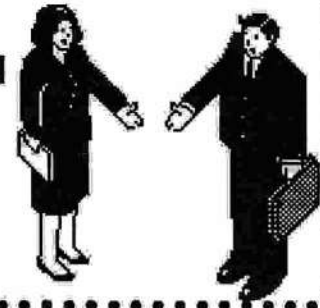
Äntligen på skiva! Den nykorade världsmästaren på både gammelharp och kromatisk nyckelharpa. 17 Upplandslåtar i solo och samspel med Roger Tallroth och Mikael Marin.

Be din skivhandlare ta hem den från CDA Distribution 08-79147 00. Katalognummer DROLP001 resp. DROCD001
Utgiven av DRONE Musik, Box 37
40120 GÖTEBORG.

(skivan heter "VÄSEN")

Videofilmen "Nyckelharpspelmän i Norra Uppland" kan Du låna på Svenskt Visarkiv eller Musikmuseet i Stockholm. Betr. innehåll se Nyckelposten nr 1 89.

MEDELANDEN
FRÅN
STYRELSEN

EDSBACKA SPELMÄN ämnar tillsammans med Sollentuna folkdansgille anordna en spelmansstämma i samarbete med Kulturnämnden i Sollentuna lördagen den 5 oktober 1991 i biblioteket, Aniaraplatsen i Sollentuna centrum. Om Du åker med pendeltåg så tar Du Märstapendeln och går av i Sollentuna, där Du går till utgången åt det hållet tåget från Stockholm kom. Sen går Du ned för trapporna och tar till vänster och går den lilla backen upp till torget, där biblioteket ligger snett fram något till höger, men på torgets vänstra sida.

Själva stämman börjar klockan 14.00, men kom gärna tidigare och stäm för god stämning. Stämman beräknas hålla på till åtminstone 17.00. Har Du ytterligare frågor, så kan Du vända Dig till Claes Östgren, tel. 08/85 26 42 i Edsbacka Spelmän.

VÄL MÖTT DEN 5 OKTOBER!

EFTER 1991 års årsmöte i mars kom den nya styrelsen i FÖRENINGEN NYCKELHARPAN att se ut som följer:

Ordförande: Christer Kvarne,

tel. arb. 08/789 82 21

bost. 08/641 25 12

Sekreterare: Ingemar Aronsson

Kassör: Bertil Wettersten, tel. 0750/312 65

Ledamöter: Bertil Svensk

Ulla Brandt

Till **suppleanter** valdes Eivor Erkas och Claes Yngve.

Till **revisorer** valdes Gert Hirsch och Björn Kallstenius och till **revisorssuppleant** Björn Eckerman.

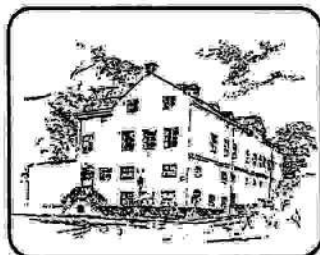
Ha Ha Ha Ha Ha
Ha
- Har du både piano och nyckelharpa?
- Ja de stämmer.
Ha Ha Ha Ha Ha

SMÅPLOCK

Hartwickska huset har ju länge varit mötesplats för Föreningen Nyckelharpan. Men vad är Hartwickska huset för något? Som vanligt kan Nyckelposten ge svaret:

I en gammal redogörelse finns några uppgifter som vi citerar: "År 1769 erhöll pedagogus Johan Strömner rätt att på denna tomt, uppföra en bagarstuga. Samma år erhöll även järnkrämaränkan Margarieta Kierman samma rätt att uppföra ett "ganska prydligt boningshus" och år 1790 verkställde bankokommissarien O.C. Hartwick en om- och tillbyggnad av detta hus varvid han uppförde en tobakslada och ett boningshus". Från denna tid härstammar husets flyglar och entrén mot Timmermansgatan. I andra våningens trappuppgång finns kryssvalv, liksom i källaren. Huset är rikligt försett med stuckarbeten och i västra delens bottenvåning återfinns gipsmedaljonger föreställande bl.a. Karl XII. I slutet av 1800-talet kom fastigheten att utnyttjas av den i samma kvarter 1864 uppförda Maria skola för tjänstebostäder till lärare och vaktmästare. Under 1900-talet inrymdes som lokaler, skolkök och Sthlms stads systuga. Med anledning av den stora flyktingströmmen under andra världskriget disponerade Norska föreningen huset då för sin verksamhet. Av hyresgästerna skall särskilt nämnas fru Elisa Sjöberg som flyttade in i fastigheten den 21 oktober 1895. Hon var då sex år och bodde kvar till 1968. År 1965 väcktes i dåvarande Stadsfullmäktige en motion om att huset skulle kännas och ställas till föreningslivets förfogande. I november 1968 påbörjades renoveringen som avslutades våren 1970.

Bokning av lokal i Hartwickska huset: Södermalms lokalbokning
tel. 08-714 52 10

Skansen firar i år sitt sitt hundraårsjubileum och pr reklam för det med en hel tidning. Jag har med stort intresse studerat vad som bjuds av musik och funnit att inte ett enda spelmansnamn förekommer bland alla fina artister! Vill inte Skansen ha dit den publik som är verkligt intresserad av svensk folkmusik?

I de fem jubileumskonserterna företräds denna musik av Skansens spelmanslag på en (1)! Det är allt i andra genrer har man publikdragande namn. Jag tycker det hade varit på sin plats med en folkmusikens dag under jubileet innehållande bl a en hel folkmusik-konsert med publikdragande namn. Men inte ens efter att 1990 var folkmusikens år har Skansen förstått att det inom svensk folkmusik finns framstående musiker. Eller vill man inte?

De ideal som Skansen fortfarande förefaller att värna om har sin grund i den stora alliansen mellan kyrkan, fosterlandet, nykterhets, hembygds-, spelmans- och dansrörelserna under nationalromantikens ideal. Glansdagarna inföll under 1930 och första hälften av 40-talen. Sedan dess har mycket hänt utanför Skansengrindarna.

Folkmusikrörelsen på 1970-talet blev socialistisk (den tidigare ideologin var, vänligt uttryckt, reaktionär) och på 1980-talet blev den internationell och mer verklig musikerörelse. En ny dansrörelse växte också fram. Spelmän/folkmusiker försöker bli accepterade som professionella musiker, amatörmusicerandet frodas som aldrig förr och det dansas sociala danser.

Skansen borde vara med på barrikaderna och ta vara på detta och bli en naturlig mötesplats för alla folkmusik intresserade. I stället stövlar man på i sina gamla invanda spår och har inget märkt: Svenska flaggan, avkånade folkdanser och folkdräkter är och förblir det viktigaste. Till fromma för alla knätoffsfördomar. Att tala om skandal räcker inte.

Finns det inte ett citronpris att utdela?

Ole Hjort, spelman

Som gammal dansare har jag många gånger kommit att fundera över vad det är som gör att vissa spelmän får dansarna att verkligen känna hur det spritter till i benen och att de känner att just nu måste de absolut få ge sig ut i dansens virvlar. Först finner man då, att en del verkligt fina låtar vill man kanske hellre bara lyssna på, kanske därför att den fina melodin dominerar något över takten, medan en annan låt, med kanske en mycket enkel melodi, har en härlig takt som genast inbjuder till dans. Enligt min egen subjektiva uppfattning tycker jag att de flesta Sahlströmslåtar och Byss-Callelåtar hör till lyssnarmelodierna, medan låtar typ schottis efter Salmakarkalle, "Puling" kallad, och den vanliga Tierpspoliskan hör till dansmelodierna. Gör jag det för lätt för mig? Kanske skulle enligt mitt synsätt alla ofta taktfasta schottisar och s.k. bondpolskor då vara danslåtar, medan de svåra låtarna, som man väl också kan kalla estradlåtar, skulle vara lyssnarlåtar. Men så enkelt är det förstås inte. Vad som främst bestämmer låtkategorin är hur låten framförs. Givetvis lockade ett framförande av en sådan auktoritet som Eric Sahlström till lyssnande, väl även om han spelade "Puling". Och hur många låtar har inte just för att göras mer dansanta just det för tillfället gällande modet gjorts om i betong- och hastighetshänseende. Bondpolskan som dansform finns ju bara dokumenterad från Viksta Björklingetrakten och hur man ursprungligen dansade till polskorna i familjen

Wallins tradition vet vi inte. Idag ses väl många av dessa som typiska bondpolskor därför att - förmodar jag - Ceylon Wallin gärna såg att folk dansade och hade roligt när han spelade och den polskedans man då kände till från Uppland, det var bondpolskan. Av detta kan man också dra lärdomen, att en viktig sak är att veta i vilket syfte man just för tillfället spelar. Är det för enbart avlyssning eller för dans? Om man spelar för dans bör man kanske spela annorlunda? På en konsert kan man ju lägga till alla tänkbara drillar och avancerad dubbelgrepp, men vid spel till dans är takten det viktigaste. Utan att på något sätt vilja göra gällande att jag skulle vara lämplig person att tala om för andra hur de skall spela, så tänkte jag ändå sticka ut hakan och komma med några förslag till regler att tänka på om man vill att huvudsaken till spelet skall vara att det skall kännas skönt att dansa till.

1. Välj bara de låtar Du absolut behärskar. Om Du är osäker, så spelar Du kanske ändå rätt, men risken är stor att Du spelar för fort.

2. Undvik alltför mycket drillande - då kan mycket i takten försvinna i dansarnas öron.

3. Titta på dansarna, Du märker lätt om Du har rätt hastighet på deras sätt att dansa. Om alla tycks slita och dra för allt vad tygen håller, så spelar Du antagligen för fort. Eller så har Du valt en låt som går för fort för just den stil dansarna vill dansa i. Eftersom det skall kännas roligt och skönt för bägge parter, så bör man undvika att spela erkänt snabbare låt som nr. 2 efter en långsammare nr. 1 av samma danstyp.

4. "Försök se glad ut" Det höjer även dansglädjen !

5. Om Du vet att det kan vara svårt för de dansande att uppfatta vilken dans som bäst lämpar sig till Din

låt, så tala om vad Du tycker passar bäst innan. Ett tips: Gånglåtar är ofta bra som snoa. Spelar Du en springvals, så tala om det innan. Det är nog inte alla dansare som känner till denna dansform.

6. Tänk på de olika betoningarna i låtarna, till dans får det inte låta alltför slätstruket. Doppningar och betoningar gör mycket av låten. I t.ex. valser ger starkare tryck på ettan skjuts åt låten. Utan betoningar kan valser lätt bli släpiga och intetsägande. Ett annat sätt att få liv i låtarna är naturligtvis också

att spela olika starkt och på så sätt få fram en sorts ekoeffekt och att inte spelar repriserna exakt lika eller att första genom spelningen spela unisont och andra gången med en stämma. Ja, det här var bara några av mina tankar på det här området. Förmodligen kan Du själv komma på fler punkter i tillägg, och då tycker jag Du ska skicka Dina synpunkter till NYCKELPOSTEN. Allt för att vi skall få så bra samspel som möjligt mellan spelmän och dansare"

Christer Kvarne

ERIC SAHLSTRÖMS MINNESFOND

Detta vill vi genomföra i Eric Sahlströms anda:

- Bevara och föra vidare den Sahlströmska låtspels- och nyckelharptraditionen.
- Uppmuntra låtspel.
- Främja vetenskaplig forskning och dokumentation inom folkmusikens område.
- Understödja undervisning och studieverksamhet.

Upplysningar:
Esbjörn Hogmark
Pl 832 Gyllby 740 60
Orbyhus tel 0295-10706

Fondens postgiro: 46 10 53-1

OBS !

Hjälp till med förverkligandet av Eric Sahlströmsstatyn genom att ge ett bidrag till fonden. Sänd in t ex 10:- för varje Eric Sahlströmslåt Du kan! Skriv "STATYN" på postgiroblanketten.

OBS !

red

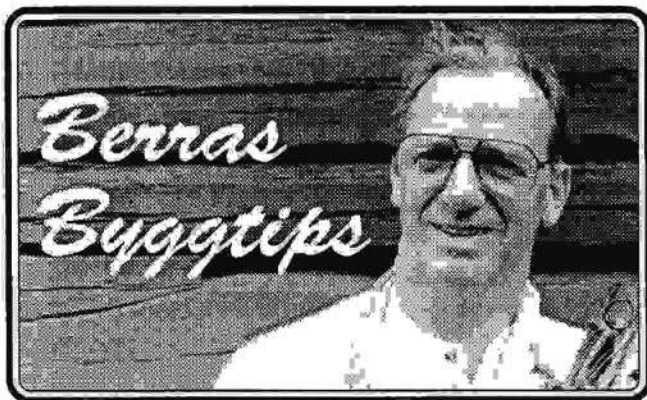
Ett minne från istiden

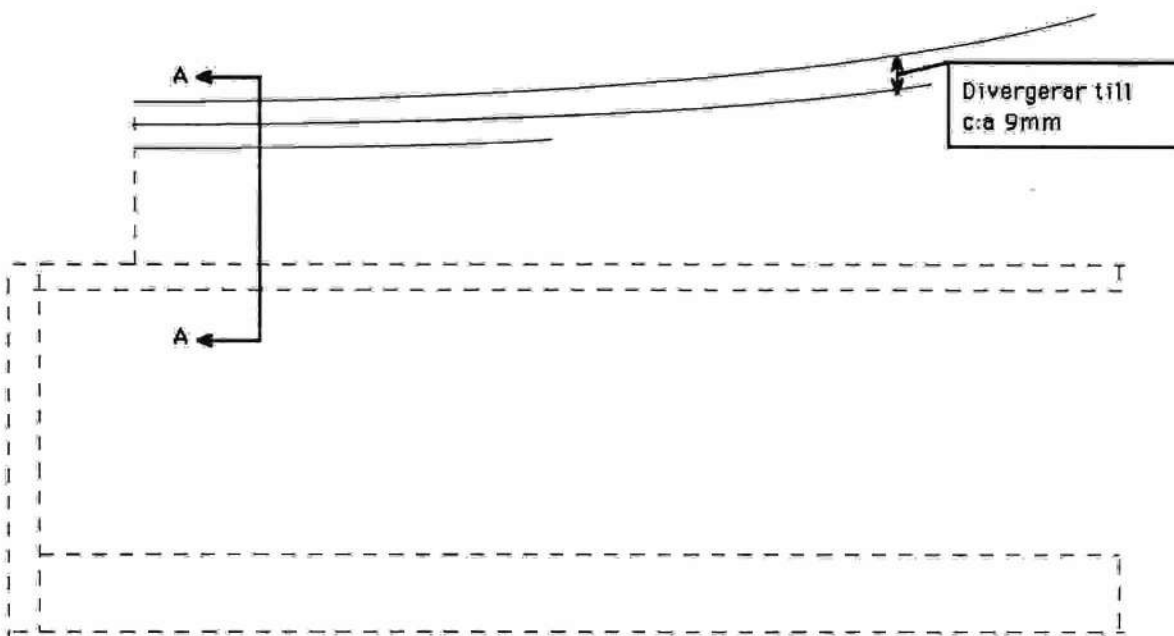
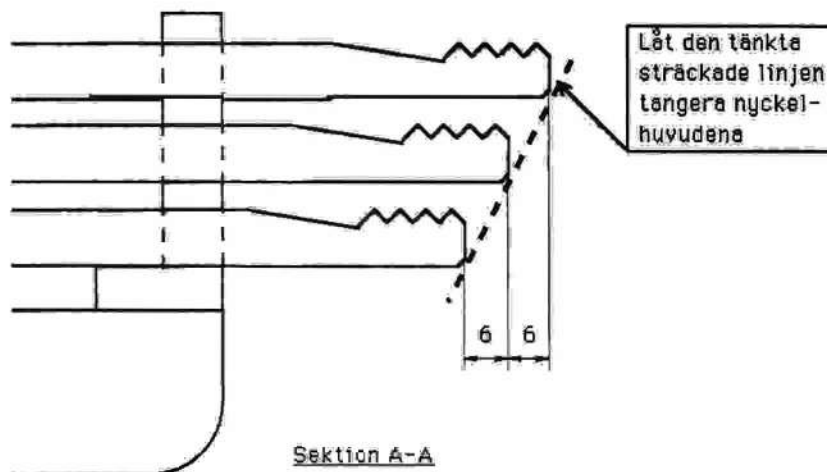
NOTER OCH KASSETT KAN BESTÄLLAS FRÅN: TORD JOHANSSON. TEL: 0752-30439

Eller sätt in 50:- på personkonto: 29 02 12-8095
Noter finns också (50:-).

Ring för upplysningar. **Tord Johansson**
TEL: 0752-30439

För att få en bra känsla i fingrarna vid dubbelgrepp är det bra att knäverraderna förhåller sig till varandra som ritningarna visar.
Med tillönskan om en fin spelarsommar hälsar Bertil.

Lyssna vilken HÄFTIG låt, det måste vara en TAPE.

- Jag spelar på hästar.
- Var då?
- I kungliga vaktparaden.

Det var två fiskare som var ute och rodde på Siljan.
När de skulle ro i land sa den ene:
- Nej Nej Nej, det är fel vik, Där är Rätt-vik.

**1991 års CEYLON
WALLINSTIPENDIUM ur Albin,
Mathilda och Ceylon Wallins
minnesfond tilldelas musikanten**

TORBJÖRN NÄSBOM
Umeå

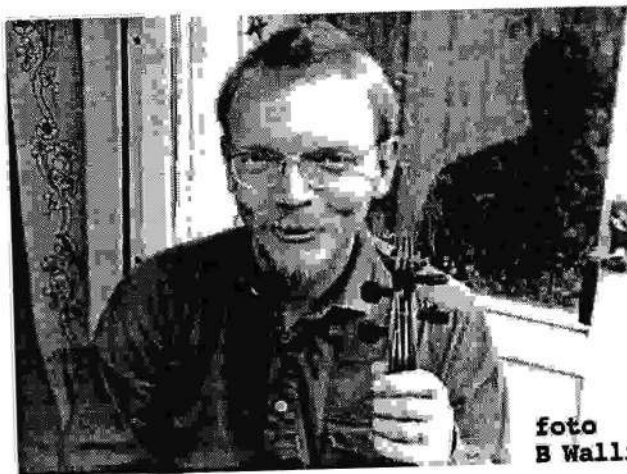

foto
B Wallin

för hans konstnärliga, personliga och levande tolkning av folkmusiktraditionen i norra Uppland.

Torbjörn Näsbom föddes i Tierp 1961. Hans instrument är fiol och nyckelharpa. Till professionen är han musiker i Umeå Sinfonietta, Norrlandsoperan.

Pappa Lars Näsbom är den ursprungliga inspirationskällan till Torbjörns musicerande. Genom pappas försorg mötte han redan som åttaåring Viksta-Lasse och därmed var grunden lagd för det genuina folkmusikintresset. Som en röd tråd löper Torbjörns musikglädje genom folkmusiken in i orkestermusik, berikar och vitaliserar. Den glädje i musiken som Viksta-Lasse förmedlade var befriande och uppenbarade att varje musiker har möjligheten att välja det fria skapandet och konsten. Något som i högsta grad är utmärkande för Torbjörn Näsbom. Vid 14 års ålder började han studera musik på heltid vid Kapellsberg och som 15-åring inleddes studierna på Edsberg, Sveriges Radios musikkonservatorium och pågick i fem år. Därefter studerade han i Bryssel, på det kungliga musikkonservatoriet. Folkmusiken har han utövat tillsammans med flera grupper, bl.a. Torslundagänget och gruppen Folkvind tillsammans med Eva Tjörnebo och Peter Ersson.

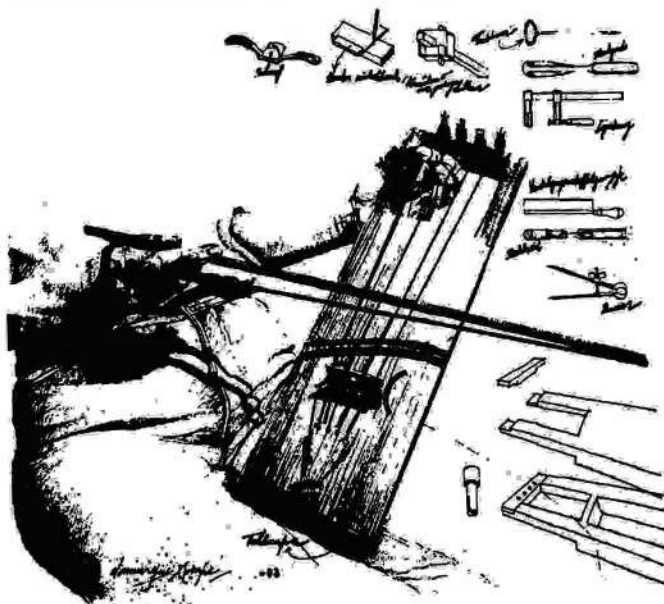
Ytterligare upplysningar:
Birgitta Wallin 00945-97861933
Hasse Gille 0295-20835
Gunnar Ahlbäck 0295-43078

BOK- TIPSET

Jack Botermans, Herman Dewit, Hans Goddefroy

Making and Playing MUSICAL INSTRUMENTS

Denna bok ger lättfattliga beskrivningar på bygge av olika instrument. Även historik ingår som ingrediens och gör boken mycket läsvärd. Boken är på engelska. Författare är Jack Botermans, Herman Dewit, Hans Goddefroy.

University of Washington Press Seattle.
ISBN-N-0-295-96948-2.

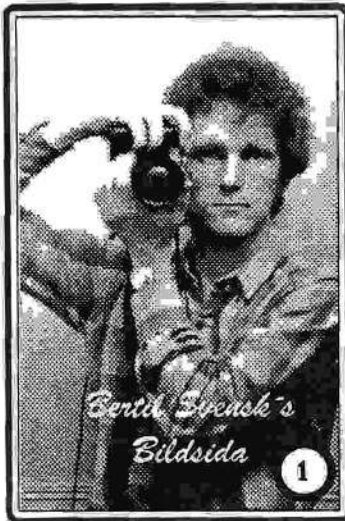
Jag köpte boken när jag var i New York men det borde inte vara något problem att få hem boken från din bokhandel när det finns ISBN nummer. Den kostade 20 dollar.

S Nordin

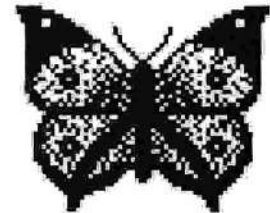
ANNONS

Förstärkanläggning uthyres. Speciellt lämplig för spelmannsstämmor mm. Tillgång till tekniker finnes. Lämpligen inom området Sörmland-Storstockholm-Uppland p g a resornas längd.

Ring för upplysningar: Sven Nordin 08-7712477

MÅNADSMÖTET
DEN 11/4 -91.
Gästspelman:
Ragnar Karlsson,
Enskede.

SLAGSTASTÄMMAN I
HÅGELBYPARKEN
den 1/6 -91

Detta är Jonas Spets "kromatiska" nyckelharpa. Var det denna Johan Bohlin kollade på när han gjorde sin första "kromatiska" nyckelharpa? Kan-ske får vi veta sanningen i nästa nummer av Nyckel-posten...

**ÖSTERBYSTÄMMAN
den 16/6 -91**

nej, nej,
jag tittar
inte på
knavrarna...

**SPELMANSSTÄMMAN i
VÄNERSBORG den 6/4 -91**

BOK- TIPSET

Ett brev har inkommit till redaktionen beträffande boktipset i förra numret:

Bollebygd 91.06.02

Red. för Nyckelposten
Betr. Boktipset, sid. 9, Nr 1 - 91.

Det skall bli roligt att läsa en bok som handlar om nyckelharpa, tänkte jag och gick att låna den rekommenderade boken *Melodi på Nyckelharpa*.

Den fanns på mitt (Borås) bibliotek på magasinet, utkom redan 1956. Författarinnan var känd som skildrare av skärgården.

Hemkommen satte vi, min make och jag, oss att högläsa den lilla boken. Den handlade om livet på några skärgårdsöar strax efter första världskriget.

Inte ett ord nämns om nyckelharpa, det enda musikaliska som förekommer är att man har lyssnat till en symfoni av Sibelius "med mycket stråkar".

Nu undras 1) Vad syftar titeln på?
2) Har redaktören läst den själv?

Hjärtliga hälsningar
Solveig Andersson
Postlåda 1152
517 00 BOLLEBYGD

Redaktionen svarar:

Tack för brevet Solveig. Roligt att någon reagerade! För det gjorde nämligen både redaktören och hans fru. (Vi läste den var för sig, för säkerhets skull).

Men var fanns NYCKELHARPAN?

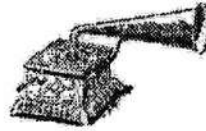
Nu undras om någon i läsekretsen kan lösa detta mysterium?

Det enda jag kan tänka mig är att författarinnan skrev boken medan hon hörde nyckelharpmusik (kanske från sin man) och därför drömde sig bort i tid och rum ...

Skriv till redaktionen om Du vet något!

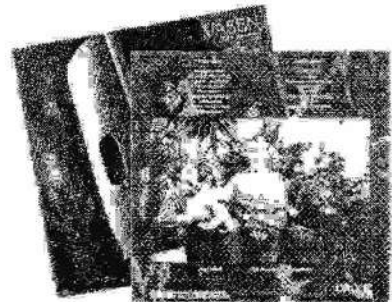
LYSSNAT

PÅ

Adress:
Sture Möllerman
Riddarstigen 17 A
183 30 Täby

tel 08-7681366

VÄSEN

Olov Johansson Nyckelharpa
med Roger Tallroth och Mikael Marin.

Som en något omtumlad lyssnare ställer jag mig frågan: Är detta verkligen svensk folkmusik? Svaret - om man kan få något sådant - är kanske ganska ointressant, när man får lyssna på så högklassig spelmansmusik.

Olov Johansson blev förra året korad till världsmästare på nyckelharpa. Detta med all rätt. I Mikael marin med altfiol har han funnit en värdig samspelepartner. Deras spel hade i och för sig varit fullt tillräckligt för att göra denna inspelning rättvisa. Men för att ge ytterligare krydda åt låtarna har de med sig ytterligare en spelman. Roger Tallroth gitarr och udh.

Denna kryddsmak kan för den invände folkmusiklyssnaren ibland te sig i starkaste laget. I några av polskorna har detta i form av främmande klanger och rytm blivit väl påtagligt. Förnyelse av svensk folkmusik säger kanske många. Om sådant kommer vi väl alltid att tvista.

Väl medvetna om detta har Olov, Mikael och Roger på skivkonvolutets baksida låtit fotografera sig spelande mot bakgrund av exotiska blad och palmer.

Jag har aldrig tidigare hört svensk folkmusik spelad på detta sätt i denna höga klass. Det är låtar i tradition efter flera av våra uppländska spelmän. Bohlin, Sahlström Tallroth, ...

Låtarna har här fått en högst personlig tolkning och förvandling som klart visar på dessa tre spelmäns särklass

Inspelningen är gjord av Mats Wester våren 1990 och producerad av DRONE Music. DROLP 001.

Finns även som CD-skiva.

Utgiven med stöd från Statens Kulturråd.

Sture Möllerman

Spela opp du Jonas-Anton.

palten åt-n sãm å fe åm mörna Wåfflarn to han ve så oppna börna
 smör å bröd åt-n mitta daårn grötn åtn åm Kwella
 spela opp nu Jonas-Anton no hadu itti no hadu dråkki
 spela opp nu Jonas-Anton no hadu itti å dråkki

Upptecknad efter Maurits Burman Lappvattnet Burträsk

Jonas Anton "träffade" jag i ett allsångshäfte på ett 50 års kalas, i Malå Västerbotten. Nonsenstexter på dialekt är mycket speciellt, ett skojigt sätt att sprida en tevlig låt på. Här följer "svensk" tolkning.

Palten åt han som en "ko" på morgonen.
 Våfflorna tog han med sig upp till "bönen"
 Smör och bröd åt han mitt på dagen
 Gröten åt han på kvällen.
 Spela upp nu Jonas Anton
 Nu har du ätit nu har du druckit
 Spela upp nu Jonas Anton
 Nu har du ätit och druckit.

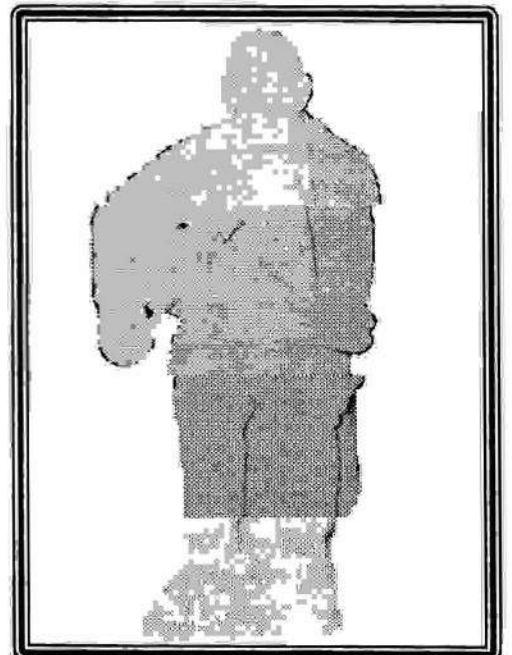
palt = kroppkaka gjord på rågmjöl
 fe = ko, get eller får.

Insänt av Monica Hedberg Västerhaninge. TACK Monica!

Redaktionen har hört rykten om att Eric Sahlström skall stå staty "någonstans i Sverige". Några uppgifter om detta har INTE inkommit till Nyckelposten. Men med hjälp av vittnesuppgifter har en sk "fantombild" kunnat framställas av redaktionens dator.

Bilden visar tydligt Eric SITTANDE !

Vet någon något mer om detta,
 hör av Er då till redaktionen.

"LOGGO" tävlingen

Här presenteras de bidrag som inkommit till tävlingen om föreningens emblem. Förslagen presenteras i ICKE nummerordning.

Skriv till Nyckelposten och tala om vilken Du tycker är bäst. Kom ihåg att detta är skisser och att utförandet blir bättre i sin slutliga form, bl a med färg.

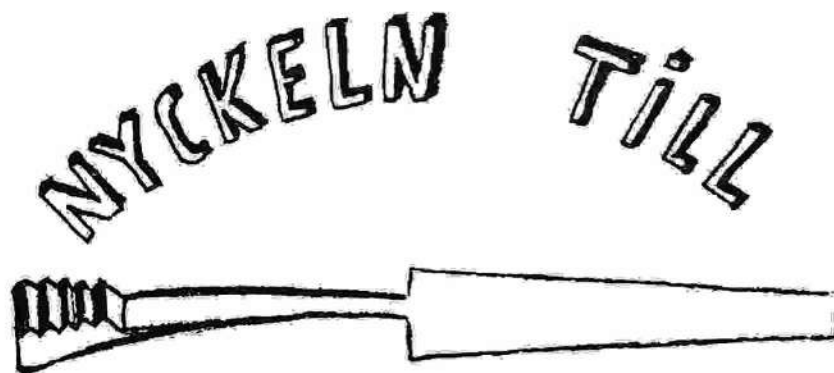
Ge poäng enligt följande:

Den som Du tycker bäst om = 10 poäng.
Den näst bästa = 5 poäng
Den tredje = 3 poäng

Skriv Dina poäng på en löslapp eller ett vykort till:

Sven Nordin
Laduvägen 16
142 33 TRÅNGSUND.

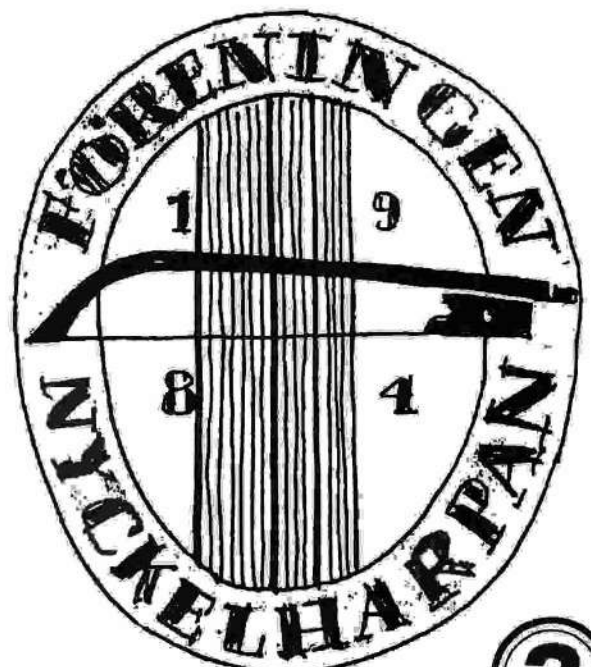
*Före den 8:e Ok-
tober -91 vill red
ha ditt svar.*

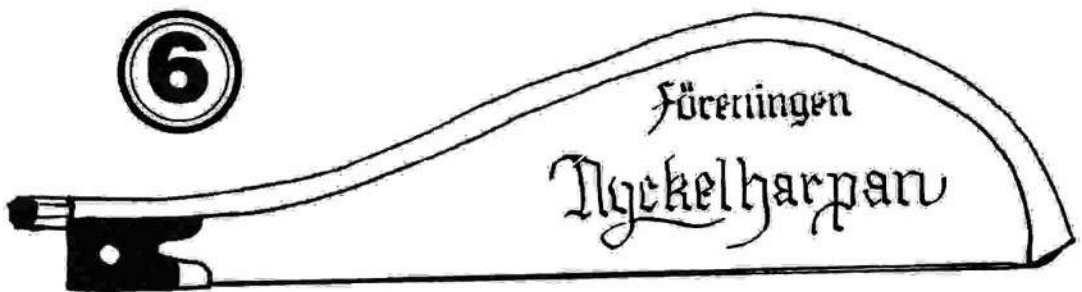
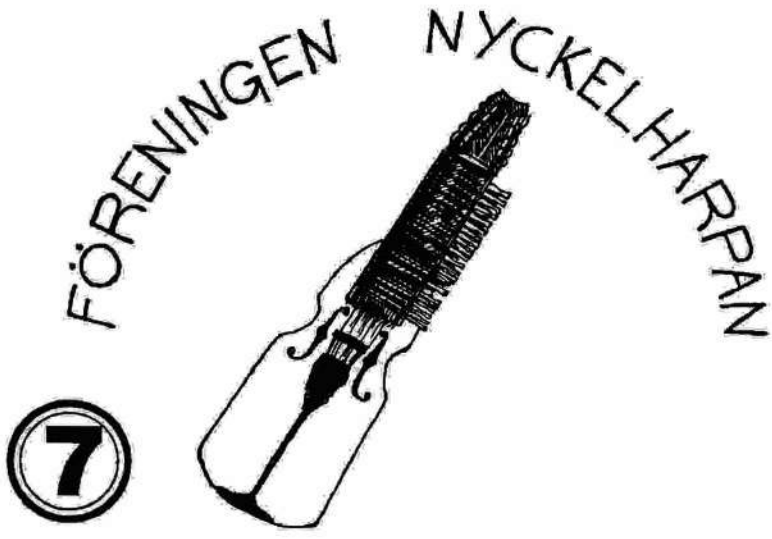
MUSIK ⑤

④

③

LEARN TO PLAY the traditional music of Great Britain and Ireland

at a six day residential course in Upper Wharfedale, one of the most beautiful areas in the Yorkshire Dales National Park.

Yorkshire Dales Summer School courses are intended for musicians who can already play an instrument and who would like to learn a variety of traditional tunes and playing styles from different regions of Great Britain and Ireland - reels, polkas, hornpipes, jigs, country dance tunes, morris tunes etc.

The six day programme, in addition to tuition from professional performers and experienced teachers, includes a concert with top line artists, a ceilidh (barn dance), plus informal sessions and dance displays with local musicians and dancers.

Accommodation and tuition is in Buckden House, a large 18th century manor house in the village of Buckden, some 12 miles north of Grassington. Catering is mainly wholefood and there is a choice of menus, including vegetarian.

Why not book a place at one of our courses and also take in a major folk festival?

Beverley Folk Festival 19 - 21 June 1992

Yorkshire Dales Summer School

22 - 28 June 1992

Sidmouth International Folk Festival

31 July - 7 Aug 1992

Yorkshire Dales Summer School

16 - 22 August 1992

Whitby Folk Festival 22 - 28 August 1992

Yorkshire Dales Summer School

resident tutors include: Geoff Bowen, Dave Mallinson, Dave Townsend and Gordon Tyrrell.

Geoff Bowen has researched into regional styles of fiddle playing in Britain, Europe & America, teaches folk fiddle and runs workshops throughout the country. Lead fiddler for Witches' Bane Ceilidh Band, he also plays for a range of traditional, and historical dance groups. He has performed with a number of folk groups and will shortly be publishing a series of books and cassettes on traditional fiddle music.

Dave Mallinson, or Mally as most people know him, is renowned throughout the UK and overseas as a melodeon specialist. He has a large repertoire of Irish tunes learned at sessions with the Leeds Irish community, teaches melodeon and has written and published a number of excellent teaching books and cassettes for melodeon and whistle players.

Dave Townsend is one of Britain's top concertina players and also plays other instruments in folk styles, including accordion, keyboards, serpent, pipe & tabor. He has researched and published books on English dance and dance music. In 1986 he formed the Mellstock Band, to re-create the sound of the village bands of Hardy's Wessex. He has performed widely at folk festivals, concerts & clubs and also in numerous theatre productions.

Gordon Tyrrell is highly regarded as a singer, guitarist and flute player with a command of English and Celtic music. Much of his Irish repertoire was learned initially through the Irish music scene in Leeds. Gordon performs as a solo artist, with Dab Hand, Dave Townsend and with Witches' Bane. He has written many fine songs & tunes.

For more details about The Yorkshire Dales Summer Schools write to 14 Oakburn Rd. ILKLEY LS29 9NN England ☎ 0943-609393

Name .....

Address.....

För att inte den gamla fina traditionen "att tälja säljpipa" skall försvinna, presenteras här en enkel beskrivning. Det är en visselpipa med "kontinuerlig avstämning".

Tillverkningsanvisning för rönn- eller säljpipa.

- 1 välj ut en kvist av trädet ca 10-15 mm
- 2 skär ut visselhålet och snedskärning 20 mm från varandra, skär av barken så långt från visselhålet som det går
- 3 blöt och knacka med knivskaftet på barken
- 4 vrid loss barkpipan och ta bort denna
- 5 skär ur för luftströmmen från visselhål till snedskärning ca 3 mm
- 6 skär av trädbiten vid visselhålet i barkpipan
- 7 nu kan Du dra trädbiten i barkpipan och därmed spela Gubben Noa

Lycka till! **Christer S**

Kontaktsvårigheter

Till redaktören har inkommit ett brev från Nils Hedling i Åby, med tänkvärt innehåll. Han berör den gamla återkommande frågan om hur kontakten mellan Nyckelharpföreningens medlemmar i Stockholm och landet i övrigt skall kunna ske! Nils berättar i sitt brev om den verksamhet som finns bland spelmännen i trakten runt norra delen av Östergötland. Själv är han ensam byggare och spelare och bor i utkanten av Kolmården. Han har spelvänner i Söderköping så de träffas en gång i veckan för att spela tillsammans. De spelar också till ett folkdanslag och vid olika evenemang.

Vidare i brevet skriver Nils, vilket här återges i citat: *Så till problemet att knyta mera personliga kontakter mellan medlemmarna i Stockholms-regionen och oss i landsorten. Avståndet Norrköping/Lindköping/Stockholm är ju så stort att det knappast är möjligt att resa upp för en vanlig vardagssammankomst. Vi får ha uppmärksamheten riktad på helgmötena. Jag har också fundert på om en kontakt skulle kunna arrangeras här nere i Östergötland. En spelkurs/spelträff är ju alltid trevlig men det borde bli något utöver detta; en bestående kontakt, en "filialförening" eller ...?*

Med de bästa hälsningar o. tack för ert jobb, som också vi i landsorten får del av.

Nils Hedling

red.

Med tanke på Folkmusik och dansåret som gått.

Ett brev har kommit från föreningen Folkmusik och dans i Järfälla, Stockholm, insänt av Lars Lindkvist, sekreterare i styrelsen. Lars skriver i not att; visst har det hänt saker i Järfälla under 1990. Han skickar med en kopia på verksamhetsberättelsen som ger upplysning om vad föreningen utträttat under Folkmusik och dansåret 1990, föreningen som bildades för att uppmärksamma F o D-året i Järfälla kommun. I brevet finns också med ett utskick med uppmaning att fortsätta stödja folkmusiken och dansen i kommunen. Jag vill här gärna saxa litet ur brevets innehåll.

Föreningen bildades redan i oktober 1989 och under namnet Folkmusik -och dansåret 1990. Merparten av arbetet skedde på ideell basis och det ekonomiska bidraget från Järfälla kommun (75.000 kr) gjorde det möjligt att satsa på informationsmaterial och stora evenemang. I december 1990 hade föreningen 15 medlemsföreningar och 59 enskilda medlemmar. Den viktigaste uppgiften för föreningen har varit att informera andra föreningar och organisationer, politikerna, pressen och allmänheten om folkmusik och dans i Järfälla.

Till föreningen har inrapporterats 167 offentliga evenemang i Järfälla med folkmusik och dans under året 1990. Här följer några exempel plockade ur bilagan på uppgifter om de olika evenemangen, med tonvikt på nyckelharpmusik: Folkmusik på nyckelharpa vid visning av Vallonutställningen i Viksjö bibliotek. Nyckelharpmusik på Information Järfälla. Nyckelharpmusik på Helgmålsbön och vid Högmässa i Jakobsbergs Kyrkcentrum. Nyckelharpmusik vid Skördegudstjänst i Viksjö kyrka.

Verksamhetsberättelsen avslutas med att tala om att föreningens målsättningen har varit att Folkmusik -och dansåret inte bara skulle bli ett år fyllt av jippon. Det var också viktigt att få igång verksamheter som kunde fortsätta även efter 1990. En annan målsättning har varit att öka anseendet för den folkliga musiken och dansen. -En nog så viktig del av vår verksamhet som musiker och dansare, tycker redaktören och tackar Lars så mycket för det insända materialet.

red

OM DU BOR I CENTRALA STOCKHOLM KAN DU LYSSNA PÅ "RADIO FOLKMUSIKHUSET" FM 95,3 MHz. ONSDAGAR 22.00 - 23.00

**Vad blev det av
Pohlmans
Polska högtryck ... ?**

